

UUED LÕIKED NOORSOOTÖÖS

NOORTEKESKUSTE ABIMEES OMA TÖÖ PAREMAKS KORRALDAMISEKS
"Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste" näitel

2016

Koostanud ja toimetanud:
Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus
Veski 4, 48106 Põltsamaa
Jõgevamaa
Eesti ANK

Keeletoimetamine ja trükk: Vali Press OÜ
Sisutoimetamine: Heidi Paabort
Kujundus ja küljendus: Katrin Põdra

Autoriõigus:
Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, 2016
Eesti Noorsootöö Keskus, 2016
Peatükkide autorid, 2016

Käesolev NOORTEKESKUSTE ABIMEES OMA
TÖÖ PAREMAKS KORRALDAMISEKS on valminud
projekti “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi
noortekeskuste” raames.

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

JUSTIITSMINISTEERIUM

SOTSIAALMINISTEERIUM

Abimehe loomist toetati Euroopa Majanduspiirkonna toetuste programmist „Riskilapsed ja -noored“ taotlusvoorust „Noorte- ja noorsootööorganisatsioonide võime kaasata riskilapsi ja noori on paranenud“. Programmi viivad üheskoos ellu Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium ja Sotsiaalministeerium. Programmi rakendusüksuseks on Eesti Noorsootöö Keskus ning partneriks Norra Kohalike Omavalitsuste ja Regionaalsete Omavalitsuste Liit.

Noor sattus alaealiste komisjoni koolikohustuse mitte-täitmise eest.

Komisjon suunas ta psühholoogi juurde ja sealt omakorda suunati loovkunsti. Pikk kolmekuuline protsess sai alguse: kaks korda nädalas loovkunstis ja siis jälle psühholoogi juurde. Esimesed loovtunnid ei tahtnud kuidagi sujuda, oli vaja kogu aeg midagi välja mõelda, et mitte ülesannet täita. Kolme nädala pärast juba kõik sujus, juhendaja oli parem ja ka tööd tulid paremad välja. Kui kolm kuud oli möödas, tuli anda alaealiste komisjonile selgitust, kuidas läinud on. Lõpuks hakkas minema, noor käis korralikult kohal, vestles viisakalt, kuulas hoolega ülesandeid jne. Kuid see kõik võttis aega. Vahel ongi jäänud tunne, et meil tekivad probleemid ja raskused, sest pole lihtsalt aega ei üksteise kuulamiseks ega ka tähelepanuks.

See noor sai lõpuks seda, mida ta rajas.

SISSEJUHATUS

HEA LUGEJA!

On suurepärane, et Eesti noortekeskustesse jõuab üha rohkem lapsi ja noori. 2015. aasta seire alusel on näha, et meie keskustes käib ligi 90 000 erinevat noort üle Eesti. Noortekeskustes kasutatav statistikasüsteem nimega Noortekeskuste Logiraamat¹ näitab, et meie töös osalevad väga erinevate vanuste, taustade ja vajadustega noored.

Noortekeskus on justkui ühiskonna sensor, mis märkab igapäevaselt kogukonnas toimuvaid muutusi. Keskused reageerivad tekkinud murekohadele noorsootöö põhimõtetele omaselt kiirelt ja noore vajadusest lähtuvalt, et luua noore ümber vajalik tugivõrgustik.

Samas on noortekeskused järjest enam silmitsi noortega, kes kasvavad **ebavõrdsetes oludes**² ehk noortega, kellel ei ole sarnaseid võimalusi oma eakaaslastega. Põhjuseid selleks on mitmeid, sh sotsiaalsed ja majanduslikud raskused³.

Ebavõrdsetes oludes kasvavate laste ja noortega tegelemine ning nende heaolu parandamine on meie jaoks järjest olulisem, sest õigeaegse ja asjakohase toega on võimalik ära hoida või vähendada erinevaid negatiivseid tagajärgi.

Keskcond, kus noor kasvab, mängib olulist rolli tema edasistes valikutes ning elutee kujunemises. Vanematekodu majanduslikul olukorral ning vanemate panusel lapse haridustee kujunemisse on pikaajaline mõju, mis võib noore täiskasvanu elukäigu kujunemisel olla määrava tähtsusega⁴.

1 Vt lisa <http://www.ank.ee>

2 <https://www.youtube.com/watch?v=xNf8LTm5MKg>

3 „Alaealiste kuritegevuse ennetamine, alaealiste kuritegevuse käsitlemise viisid ja alaealisi käsitleva õigussüsteemi roll Euroopa Liidus“ välja antud kokkuvõtte

4 „Noorteseire 2012 aastaraamat“ (Bynner ja Parsons 2002, Ek jt 2005, Kasearu ja Trumm 2008)

Noorsootöö on valdkond:

- mille tugevus seisneb võimekuses luua noortele vaba tegevusruum, mida iseloomustab turvalisus, kuulumine, vestluskunst, väljakutsed, rekreatsioon, sõprus ja vabad suhted;
- mis taotleb noorte kaasatust ühiskonnakorraldusse, innustab noori võtma vastutust ning tegema teadlikke otsuseid oma elu, väärtushinnangute ja ühiskonna arengu osas.

Seetõttu on väga oluline, et noorsootöötasandil viidaks läbi ebavõrdsetes oludes kasvavatele lastele ja noortele suunatud tõenduspõhiseid tegevusi ja kasutataks läbimõeldult noort toetavaid meetodikaid.

See oli ka põhjus, miks 86 noortekeskust koostasid 2014. aastal ühistaotluse “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste”⁵, et läheneda ebavõrdsetes oludes kasvavatele lastele ja noortele erinevate tunnustatud praktikate ja põhimõtete kaudu. Valiku tegemisel oli suureks toeks Norra koostööpartner “Ungdom og Fritid”⁶. Projekti koordineeris Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (Eesti ANK), mis on üleriigiline eestkosteoranisatsioon ja ühendab Eestis asuvaid noortekeskusi. Ühendusest loe lisa lk 94.

Projekti peamine eesmärk oli erinevate tegevuste kaudu parandada noortekeskustele loodud spetsiaalsete meetmete abil 7–26-aastaste noorte heaolu ja kaasatust üle Eesti. Projekti eesmärgid olid ette nähtud noorsootöö teenuste kättesaadavuse parandamiseks ja uutes piirkondades rakendamiseks ning noorsootöötajate valmisoleku ja kompetentsi tõusuks tõenduspõhiste ja tõhusate meetodite rakendamiseks riskigrupi laste ja noorte arendamisel.

Meie projektis olid ühendatud tegevused, mis on noortele jõukohased ja huvipakkuvad, loovust arendavad ja noorte tugevusi esiletoovad, põhjalik ja jätkusuutlikkust tagav töö noorsootöö tegijate ja võrgustikuga koolituste toel, mentorluse, lapse eluilma tundmaõppimise, praktiliste näidete ja eneserefleksiooni toel.

Käesolev “Noortekeskuste abimees noortekeskuste töö paremaks korraldamiseks” pühendab eraldi peatüki igale lähenemisele ning seda illustreerivad rakendajate enda praktilised lood ja näited. Lisaks tutvustab

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=ZNyHxTHRAGo>

⁶ <http://www.ungdogfri.no/no/English/>

abimees kahte uut noortekeskustes kasutatavat tugitegevust, grupitöö lähenemisega sotsiaalprogrammi “Murdepunkt” ja individuaalse lähenemisega programmi “Noorte Tugila”. Suurprogrammides osalemine on noortekeskustele andnud tõuke oma haaret ja meetodite variatiivsust suurendada, et pakkuda noortele noortekeskuse kaudu uusi võimalusi.

Loodame, et antud abimees annab hea tõe, mõistmaks noortekeskuste potentsiaali!

Heidi Paabort

“Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste”
projektijuht

SISUKORD

SISSEJUHATUS	2
I PEATÜKK	8
1. Mis on noortekeskus?	8
1.1 Noortekeskuse mõiste	8
1.2 Loomise alused	8
1.3 Põhitunnused	8
1.4 Avatud noorsootöö meetod.	9
1.5 Baastegevused.	9
1.6 Noortekeskuste mõju	11
1.7 Sotsialiseerumine	11
1.8 Partnerlus	11
1.9 Logiraamat	12
II PEATÜKK	16
2.1 “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste” projekti kasutatud metoodiliste lähenemiste ülevaade ja seosed	16
III PEATÜKK	21
3.1 Sotsiaalpedagoogika	21
3.2 Mobiilne noorsootöö	28
3.3 Disainmõtlemine	32
3.4 Draamapedagoogika	38
3.5 Seikluskasvatus	44
3.6 Konfliktilahendamise programm	52
3.7 Sotsiaalprogramm “Murdepunkt”	56
3.8 Tugiprogramm “Noorte tugila”	58
IV PEATÜKK	61
4.1 Vastutus ja osalus	61
4.2 Professionaalsed noorsootöötajad	62
4.3 Koostöö teiste osapooltega.	63
4.4 Teavitustöö	65
4.5 Sotsiaalne kaasatus	66
4.6 Stabiilne rahastus.	69

V PEATÜKK	72
5.1 Projekti mõju Paikuse Noortekeskuse Panoke näitel.	73
5.2 Projekti mõju Paide noortekeskuse näitel.	75
5.3 Projekti mõju Kurtna noortekeskuse näitel.	77
5.4 Projekti mõju Vastseliina noortekeskuse näitel.	79
5.5 Projekti mõju Rõuge noortekeskuse näitel	82
5.6 Projekti mõju Saue noortekeskuse näitel	84
VI LISAD	86
6.1 Projekti üldine info	86
6.2 Projekti rakendajad	89
6.3 Projekti meeskond	91
6.4 Overview about project.	92
6.5 MTÜ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus	94
KOKKUVÕTE	95

Meie noortekeskuses käis noor, kes ei suhelnud koolis mitte kellegagi, noortekas istus ta ainult arrutis, muid tegevusi ei teinud, ütles, et teda ei huvita ka mitte midagi.

Teised ei suhelnud selle noorega, sest "ta on imelik" ja "tal on mingi haigus". Kutsusin teda meie tugigruppi. Pidin seda tegema kolm korda. Tal oli alati telefonile meeldetuletus pandud, et ei hilineks. Grupi üheks osaks olid rollimängud sotsiaalsete oskuste harjutamiseks. Programmi keskel märkasin, et möödus päevi, kui ta üldse arrutisse ei läinud ja suhtles teiste noortega, mängis koos nendega xboxis. Märkasin, et grupist leidis ta endale sõbra. Ükskord ütles ta talle: "Sharing is caring!"

Hiljem saime teada, et sel noorel on Aspergeri sündroom.

I PEATÜKK

Esimene peatükk annab ülevaate noortekeskuse olemusest ja avatud noorsootöö meetodist.

1. MIS ON NOORTEKESKUS?

1.1 NOORTEKESKUSE MÕISTE

Eestis on kohalikel omavalitsustel noorsootöö korraldamiseks mitmeid valikuvõimalusi. Üks neist on avada [noortekeskus](#)⁷. Noortekeskus on noorsootöö põhimõttest lähtuv noorsootööasutus, kus võivad vabatahtlikkuse alusel käia kõik noored ja mis on ümbruskonna noorsootöö korraldamise keskus.

1.2 LOOMISE ALUSED

Keskuse loomise aluseks on nii noorte huvi kui ka piirkondlikud vajadused. Noortekeskused on loodud noorte initsiatiivi toetusel, nende eelistustest lähtuvalt ning need tegutsevad eelkõige noorte huve ja vajadusi silmas pidades.

Noortekeskuse kesksed tegevused on kontakttöö noortega, noortele suunatud tegevuste tagamine ja arendava keskkonna loomine (mitteformaalse hariduse kaudu noorte annete, võimete ja potentsiaali varajane avastamine, nende stimuleerimine ning arengu soodustamine).

1.3 PÕHITUNNUSED

Tehniliste tingimuste, nagu eraldi ruum, palgalise noorsootöötaja olemasolu, noortele avatud vähemalt 20 tundi nädalas, kõrval on noortekeskuse põhitunnuseks avatud noorsootöö põhimõtete rakendamine⁸.

7 https://www.youtube.com/watch?v=0PRyWZr_E18

8 ANK konkursi tingimused 2016

1.4 AVATUD NOORSOOTÕÕ MEETOD

Avatud noorsootõõ eesmärk on pakkuda noorele inimesele vabatahtlikuse alusel osalemise võimalusi, et toetada tema aktiivsust ja toimetulekut ühiskondlikus elus. Märksõnadeks on avatus ja noorte vaba tahe.

Avatud noorsootõõ ei ole seadusega reguleeritud, kuid paigas on teatud kriteeriumid, et tagada väärtus noorele, ühiskonnale ja valdkonnale.

Avatud noorsootõõ on⁹:

- väljund kõigile: avatud, vabatahtlik, kättesaadav ja ligipääsetav, võrdseid võimalusi pakkuv ning ei sea eeltingimusi. Oluline on märkamine, individuaalne tähelepanu ja lähenemine, noorte annete avastamine ning nende arendamine;
- ise tehtud: paindlik, ligitõmbav, kaasahaarav ja kaasav. Avatud noorsootõõ võimaldab koha, kus noored ise algatavad, korraldavad ning teostavad oma ideid;
- suhtlus võrdsetel alustel: erinevad noored, vanused ning taustad koos ühises ruumis rikastavad üksteist.

Avatud noorsootõõ tugevus seisneb noorte kaasatuses ja isetegemises. Avatud noorsootõõ baseerub inimsuhetel, tegutsetakse noortelt noortele põhimõttel või koos noortega. Noorsootõõtaja roll on olla mentoriks.

Tegemist on pikaajalise protsessiga, mille raames toetatakse noore saamist täiskasvanuks. Tulemustele keskendumise asemel on olulisem protsess ise. Kõik see annab eelduse positiivse keskkonna loomiseks, mille tõttu noor tunneb, et on juba täna kogukonna ja ühiskonna jaoks oluline. Et mõista veelgi paremini avatud noorsootõõ olemust, analüüsi oma noortekeskust järgmises punktis väljatõõtatud ülesannete kaudu.

Vt lisa: [Avatud Noorsootõõ töõvihik](#)¹⁰ 2015, EANK

1.5 BAASTEGEVUSED

Noortekeskuse tegevusvõimaluste valiku aluseks peavad olema noorte huvid ja piirkondlikud vajadused ning kokkulepped. Tänapäevaks on välja kujunenud noortekeskuste tava- ehk baastegevused, sh saab igas noorte-

9 Avatud noorsootõõ töõvihik, Eesti ANK 2016

10 http://www.ank.ee/avaleht/images/dokumentid/Avatud_noorsoot_TV.pdf

keskus ise otsustada, milliste tegevussuundadega ja missuguses mahus ta tegeleb. Oluline on jälgida, et keskuses pakutavad tegevused soodustaks noorte omaalgatust ja mitteformaalset õppimist ning kogemuste omandamist tegevuse ja suhtlemise kaudu.

Noortekeskustes pakutavad võimalused/tegevused saab tinglikult jagada kahte kategooriasse.

1. Tavategevused, mis on igas keskuses ehk baastegevused:

- avatud noorteruum/tuba – võimalus kohtuda sõpradega, kuulata muusikat, mängida lauamänge, kasutada arvutit, osaleda mitmesugustel infoüritustel, võimalus kasutada kööginurka;
- projektinõustamine ja noorte initsiatiivi toetamine;
- noorteinfo edastamine;
- noorte esmatasandi nõustamine ja vajaduse korral spetsialisti juurde suunamine;
- vabatahtliku tegevuse võimaldamine;
- noorte osalus kogude/ aktiivgruppide koordineerimine või toetamine.

2. Tegevused, mida pakutakse tavapäraselt eriettevalmistuse (load,

Vaeküla keskuse eesmärgiks oli luua piirkonda uusi tegevusvõimalusi, sest lähim tõmbekeskus on 9 km kaugusel ja bussiliiklus ei võimaldaks tegevustest osa saada. Tänu tegevustele on noored palju kokkuhoidvamad. Noortel on tekkinud palju uusi häid ideid. Varem noored kas ei julgenud või ei osanud oma soovidest rääkida. Järgmisel aastal on plaanis tegevusi jätkata ning kaasata lapsevanemad.

litsentsid, standardid jms) või lisaressursside (raha, spetsialistid) olemasolul:

- mobiilne noorsootöö (tänavatöö, töö internetis, noorsootöö teenuse tagamine teises piirkonnas, noorsootöö pakkumine noorte kogunemiskohtades);
- tööhõivelisuse toetamine (Noorte Tugila programm, tööelu tutvustamisega seotud tegevused, sh näiteks õppekäigud, töøbörsi ja õpilasmaleva rühmade korraldamine jms);

- võrgustikutöö projektid ja sellest lähtuvate teenuste pakkumine;
- noorte omaalgatusfondi koordineerimine;
- huvitegevus;
- noortelaagrite korraldamine;
- noorte temaatilised koolitused;
- rahvusvaheline noorsootöö.

1.6 NOORTEKESKUSTE MÕJU

Noortekeskuste tegevused

- **mõjutavad** noori eelkõige omandama ja kasutama eluks vajalikke oskusi ja pädevusi (nt kujutlusvõime, seoste loomine, kriitiline ja süsteemne mõtlemine jne),
- **soodustavad** noore algatusvõimet ja ettevõtlikkust (sh osalemise harjumus, arvamuse avaldamine jne),
- **toetavad** identiteediotsinguid, sotsialiseerumist ning väärtushinnangute/hoiakute kujunemist.

1.7 SOTSIALISEERUMINE

Vähem oluline ei ole fakt, et noortekeskus loob sotsialiseerumise keskkondi.

Noortekeskuse keskkond aitab noortel leida sõpru ja mõttekaaslasi, loob kogukonnatunde ning seob kodukohaga. Lisaks pakub noortekeskus vähemate võimalustega, sh sotsiaalselt tõrjutud noortele võimalusi eduelamuseks ja enesehinnangu tõstmiseks, aitab teha positiivseid otsuseid ja õpetab oma otsuste eest vastutama.

1.8 PARTNERLUS

Noortekeskustes töötaval professionaalsetel noorsootöötajad on mitmeid rolle sh on nad olulised partnerid sidusvaldkondade (sh sotsiaal- ja haridusvaldkond) spetsialistidele. Erinevate osapooltega koostööst loe lisa lk 63.

1.9 LOGIRAAMAT

Alates 2014. aastast kasutavad noortekeskused Eesti ANK poolt loodud Noortekeskuste Logiraamatut. Logiraamat on noortekeskuste seiresüsteem, mille abil on võimalik noortekeskustel koguda igapäevast statisti-

Põlva noortekeskuse eesmärk oli saada täiendavaid teadmisi noorsootöö valdkonnas tegutsemiseks. Soovisime tutvuda erinevate meetodikatega ning laiendada töötajate silmaringi, et seeläbi omakorda laiendada noorte võimalusi ning kogukonna teadlikkust noorsootöö võimalustest. Saavutatud tulemustena tuleb eelkõige välja tuua noorsootöös osalevate noorte arvuline ja sisemine (väärtused, oskused jne) kasvamine, noorsootöövõimaluste mitmekesisustumine, vabatahtlike noorte (juhendamiskompetentsi) märgatav kasv (nii arvuliselt kui sisuliselt), piirkondliku koostööõrgustiku teke. Tegevustest valisime huvitegevuseks kokanduse, mille leidsime olevat noortele väga olulise vajaduse seoses vanemate pikkade tööpäevadega ning laste iseseisvumise soodustamiseks. Huvipõhise meetodikana valisime draamameetodi, et suurendada noorte huvi kultuuri ja kunsti vastu ja samal ajal arendada nende sotsiaalseid ja koostööoskusi.

Kiili Noortekeskus osales uute teadmiste ja lähenemiste toomisel kohaliku noorsootöö rikastamiseks. Terve projektiperioodi jooksul said noored väga paljude uute tegevustega katsetada – ilma antud projektita Kiili Noortekeskus kindlasti ise kõiki neist poleks suutnud võimaldada. Projekt tõi välja uusi potentsiaale ja koostöövõimalusi, aga ka kitsaskohti nii süsteemsel tasandil kui üksikisikute vahel.

kat ja dokumenteerida igapäevaseid tegemisi. Logiraamatu loodi, et kõik noortekeskused koguksid andmeid ühtemoodi ja seega oleksid andmed ka tõlgendatavad sarnaselt ning tulemuseks on tõendus põhine statistika.

Logiraamatu väärtuseks Eesti ANK jaoks on pidev võimalus analüüsida noortekeskuste hetkeolukorda ja vajadusi. Iga noortekeskus, mis logiraamatut kasutab täidab esmalt noortekeskuste ankeedi, mis annab ülevaate nii töötajate haridustausta, tegevusvõimaluste, koostöö, peamiste rahastajate kui ka väljakutsete kohta. Logiraamat vähendab projektide haldamiseks kuluvat aega, sest see võimaldab välja võtta statistikavaateid näiteks nii vanuse, soo, tausta, tegevuse kui ka rahastaja kaupa.

Noortekeskuste tasandil kogutakse logiraamatus andmeid nii igapäevaste osaluste kui ka unikaalsete külastuste kohta. Eraldi tuuakse välja avatud noorsootöö osa ja töö konkreetsete gruppidega nagu ringitegevus, vaba- tahtlik tegevus, tugigrupid, noorteprojektid, mobiilne noorsootöö jms. Individuaalse töö dokumenteerimiseks on kasutusel juhtumikaardid.

Iga noor saab logiraamatus endale kasutajanime ja noortekeskusesse sisenedes saab ise oma külastuse registreerida. Logiraamatu süsteem toimib üle Eesti ja sel põhjusel ei pea noor näiteks erinevate keskuste tegevustes osalemiseks looma uusi kasutajaid.

TIP: Noorsootöö noortekeskustes (H. Paabort), [Noorsootöö õpik¹¹](#), ENEB 2013 ([link](#))

TIP: Noortekeskuste Hea Tava, Eesti ANK 2013

Info kogumine
Juhtumikaardid
Statistika
Keskuse haldamine

Pane ennast kirja

Alusta kasutajanime trükkimist, et leida oma kasutaja.

Osalet esimest korda?

Loo uus kasutaja

Kohtumine

Sündmus: Avatud noorsootöö

Asukoht: Test keskus

Nimetus: Esmaspäev, 25.04

Aeg: 25.04.2016 10:00 - 20:00

Muuda kohtumise detaile

Osalejad

Näita isikuandmeid

Kasutajanimi	Tegevus	
test1	[Lisa]	Eemalda

Osalejate arv: 1

Anonüümsed osalejad

Lisa anonüümsete osalejate info

Kohtumise märkmed

Lisa kohtumisele märkmed

Logi

Aeg	Kasutaja	Info
25.04.2016 10:51	(osaleja režiim)	Test1 Kasutaja (test1) saabus

11 http://mitteformaalne.archimedes.ee/wp-content/uploads/2014/07/Noorsootoo_opik_veebi_uusver1.pdf

Info kogumine Juhtumikaardid Statistika **Keskuse haldamine**

Vali statistika tüüp: Sündmuste külastatavus Sündmuste kestus Külastajate aktiivsus Uued külastajad

Näita andmeid vahemikust: _____ kuni _____ Arvesta sisse arhiveeritud sündmused

Vali sündmus

Vali kõik sündmused
Tühista kõik valikud

Kõiki mõne sündmuse nimetele, et jätta valikuisse ainult see sündmus.

Otsi: _____

- "NEET-noorte tugitegevus"
- Avatud noorsootöö
- Avatud noortekeskus
- Logiraamatu koolitus
- Mobiilne Noorsootöö
- Näitering
- Turvalisus liikluses
- Võrgustikutöö
- Õuesõpe

9 sündmust

Veergude jaotus: Vanus Sugu Keel Kool Töötamine Kuu

Ridade jaotus: Vanus Sugu Keel Kool Töötamine Kuu

Külastuste arv: Koguarv Kohtumise keskmine

Anonüümsed osalejad: Arvesta sisse Jätta välja

Programm: Ära filtreeri ANK konkursid NEET-lisatugi KOV noortekeskuse teenus

Kuu	Kohtumisi	Vanus							Kokku	Unikaalseid
		0-6	7-11	12-16	17-19	20-26	27+	Pole teada		
November 2014	1	0	0	25	0	0	1	7	33	1
Veebruar 2015	2	0	0	1	0	0	7	0	8	0
Mai 2015	1	0	0	0	1	0	1	0	2	2
August 2015	2	0	1	0	1	1	14	0	17	4
September 2015	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
November 2015	6	0	2	0	0	0	0	0	2	1
Detsember 2015	3	0	1	0	0	0	0	0	1	1
Jaanuar 2016	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Märts 2016	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aprill 2016	2	0	1	0	0	1	0	0	2	2
Kokku:	22	0	5	26	2	2	23	7	65	

Unikaalseid külastajaid kogu perioodi vältel: 4 (arv ei sisalda anonüümsed külastajaid)
Nende sooline jaotus: M: 1, N: 3
Ja vanuseline (25.04.2016 seisuga): 7-11: 1, 17-19: 1, 20-26: 1, 27+: 1

TIP: Noortekeskuste Hea Tava enesehindamismudel, Eesti ANK 2013

TIP: Noortekeskuste Logiraamat, Eesti ANK 2014

Tõudsime nooreni läbi mobiilse noorsootöö. Noormees oli ühes 6-liikmelises poistegrupis, kellel olid õllepurgid näpus ja arutelu käis selle ümber, kus maha istuda ja „õlletama“ hakata. Mobiilne noorsootöötaja sekkus nende vestlusesse ja pakkus välja omapoolse naljatava variandi. Esiolgu mõned nendest noortest läksid kaasa, kasutades lõõpimist ja naermist. Kõnesolev noormees oli tõsine, morn ja ei osalenud vestluses. Kui noorsootöötaja oma kotti avas ja palus noormeestel nende õllepurgid oma kotti hoiule panna, nimelt kutsus ta noormehi õllejoomise asemel noortekasse piljardit mängima, avas see noormees oma suu ja sealt tuli küll kõike muud kui ilusat emakeelt. Et kõnet vürtsitada, lisati sinna juurde veel inglise- ja venekeelseid roppusi. Kuna noormees oli aga vähemuses ja noorsootöötaja ei reageerinud tema ülbitsevale käitumisele, siis enamuse otsusel laotigi oma õllepurgid noorsootöötaja kotti hoiule ja mindi keskusesse piljardit mängima. Tänapäevase seisuga ei ole me selle noormehe suust vähemalt pool aastat ühtegi roppendamist kuulnud ega tema käes ka õllepurki silmanud. Osaleb aktiivselt noortekeskuse töös, aitab ja õpetab nooremaid.

II PEATÜKK

Teises peatükis saate ülevaate toimunud projektist ja tegevuste loogikast.

2.1 “RISKILASTE TOETUSPROGRAMMI RAKENDAMINE LÄBI NOORTEKESKUSTE” PROJEKTIS KASUTATUD METOODILISTE LÄHENEMISTE ÜLEVAATE JA SESED

Artikkel on valminud Heidi Paaborti poolt, kes on Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse tegevjuht ja projekti “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste” projektijuht. Lisaks on Heidi NÜ Juventus juhatuse esimees, mis haldab Põltsamaa noorte- ja elukestva õppe keskust.

Õpiraskuste või käitumuslike probleemide taga on tihti laps, kes ei arvesta üldtunnustatud käitumisnorme, kooli ega vanemate nõudmisi, kellel on koolis ja väljaspool kooli tõsised käitumisprobleemid ning seetõttu ka õpiraskused. Neid lapsi iseloomustab ettearvamatult käitumine, äkilisus, ükskõikne suhtumine, keskendumisraskused, valetamine, hulkumine ning õigusrikkumised, nagu koolikohustuse mittetäitmine, suitsetamine, alkoholi tarvitamine ja varastamine¹².

Riskikäitumise peamiseks põhjusteks on lagunenu pere või ka probleemid pere- ja tööelu ühitamisel, mis üha sagedamini viivad soovitava tähelepanu vajakajäämiseni ning lastele seatavate piirangute ja kontrolli puudumiseni; koolist puudumine ja ebaedu hariduse omandamisel, mis põhjustab juba koolis “siltide kleepimist” või sotsiaalset häbimärgistamist ning sageli sillutab teed antisotsiaalseks käitumiseks või õigusrikkumisteks¹³.

¹² Taustaanalüüs kurikaldumuslike noorte kohtlemise poliitikale, HTM, 2011

¹³ Taustaanalüüs kurikaldumuslike noorte kohtlemise poliitikale, HTM, 2011

Keskkond, kus noor kasvab, mängib seega olulist rolli tema edasistes valikutes ning elutee kujunemises. Ennetamiseks mitteesoovitavat käitumist ja lahendamaks tekkinud probleeme, on vaja süsteeme, milles ennetavad tegevused on kombineeritud aktiivse sekkumisega. Eesmärk peab olema noorte sotsiaalne lõimimine – eelkõige perekonna, kogukonna, eakaaslaste, kooli, kutseõppe ja tööturu kaudu. Riskikäitumise ennetamise olulisem viis eeldab sotsiaalseid ja haridusalaseid tugiprogramme¹⁴.

On oluline, et noorte riskikäitumise ennetustegevuse läbiviijaks on lisaks haridus- ja sotsiaalvaldkonnale ka noorsootöökeskkond ja võrgustik. Noorsootööl on nii pedagoogilised kui ka sotsiaalsed funktsioonid, mis loovad silla üle noorte inimeste eluilma ja püüdluste ning avaliku süsteemi ja ühiskonna ootuste vahel haigutava lõhe.

Noorsootöö on valdkond, mille tugevus seisneb võimekuses luua noortele vaba tegevusruum, mida iseloomustab turvalisus, kuulumine, väljakutsed, rekreatsioon, sõprus ja vabad suhted. Noorsootöö on valdkond, mis taotleb noorte kaasatust ühiskonnakorraldusse, innustab noori võtma vastutust ning tegema teadlikke otsuseid oma elu, väärtushinnangute ja ühiskonna arengu osas.

Noortekeskuse esmane roll on toetada noorte isiksuslikku arengut ja luua noortekeskuse kaudu turvaline arengukeskkond, kus noor saab avastada endas erinevaid tahke ja uusi huvisid. Noortekeskuste tegevused mõjutavad noores eelkõige ülekantavaid/õpitavaid oskusi ja pädevusi, nagu seda on koostöö ja suhtlemine teistega, meeskonnatöö, eneseväljandusoskused, enesejuhtimine ja tuleviku planeerimine.

Noortekeskuste tegevuste kaudu saab noor võimaluse õppida ja kogeda vastutustunnet, paranevad noore oskused leida vastuseid erinevatele esilekerkivatele küsimustele, need aitavad mõista järjest enam globaliseeruvat ühiskonda, arendada praktilisi oskusi, nagu iseseisev õpi- ja noorsootöö võimaluste kavandamine ja elluviimine. Noortekeskustes tehtav mõjutab noore algatusvõimet ja ettevõtlikkust. Noortekeskuse keskkond aitab noortel leida sõpru ja mõttekaaslasi ning kinnistab oma kodukohaga.

Projekti “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste” tegevuskava oli üles ehitatud kohaliku tasandi erinevate noore ümber tegutseva tugivõrgustiku koostööle, seotud nii noore, tema pere kui ka

14 Taustaanalüüs kurikaldumuslike noorte kohtlemise poliitikale, HTM, 2011

ümbritseva kogukonnaga, nt kool, noortekeskus, kohalik omavalitsus ja teised teemaga seotud asutused.

Iga noortekeskus liitus projektiga oma põhjusel, kes soovis tuua piirkonda lisaressursse, kes soovis mitmekesistada valikuvõimalusi, kes soovis aktiveerida võrgustikku või soovis lisateadmisi tõenduspõhistest lähenemistest. Lisaks toodi välja uute noorte kaasamine, kogukonna teadlikkuse tõstmine noorsootöö väärtusest, valdkonna jätkusuutlikkus või uute väljakutsete leidmine keskusele.

Esmalt toimus vajaduste kaardistamine, et need tugineksid konkreetsetele tõenditele ja teadmistele noorte inimeste olukorrast erinevates piirkondades üle Eesti. See tõi välja iga piirkonna probleemid ja tegelikud vajadused.

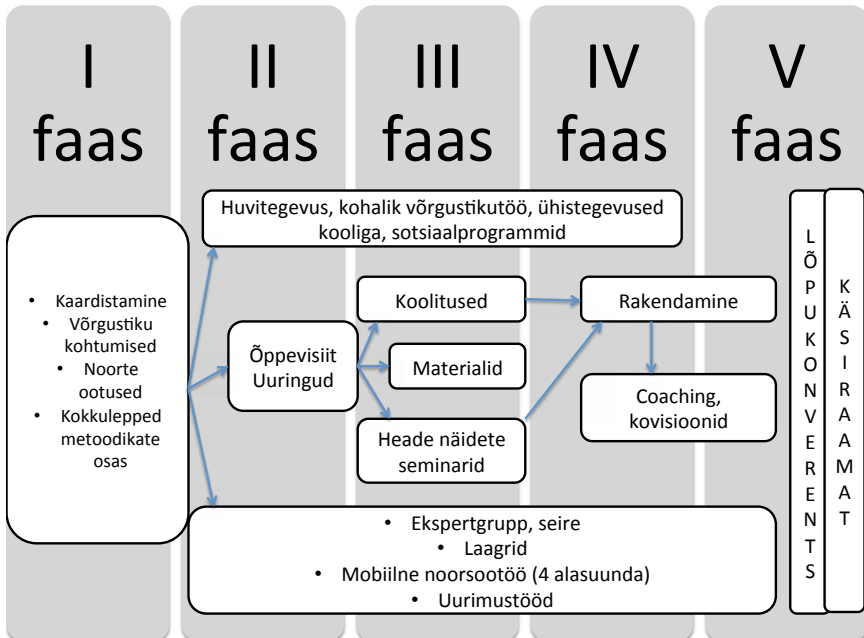
Teiseks analüüsid olemasolevaid lahendusi, toimusid erinevad õppeviisidid (sh Oslos, Norras) ning erinevate lähenemiste ja meetodikate kohandamine noortekeskuste tarbeks – huvitegevus, laagrid, seikluskasvatust, draamapedagoogika, mobiilne noorsootöö (sotsiaalpedagoogiline lähenemine), disainmõtlemine ja konfliktilahendamise programm. Iga keskus sai valida omale sobivaimad tegevused ja meetodika. Eesti ANK poolt loodi tegevuste ABC-ed, et panna paika ühised arusaamad.

Kohaliku tasandi tegevused toetasid noorte kujutlusvõime, süstemaatilise ja kriitilise mõtlemise ja meeskonnaosakuste kujunemist. See kõik tagas eeldused hoiakute muutmiseks, et noorest kasvaks toimetulev ja rahuolev inimene.

Kolmandaks pandi suur rõhk kohaliku tasandi võrgustike loomisele või aktiveerimisele. Noortekeskuste tegevusvõimekuse kasv ja mitmekesised tegevusvõimalused muutsid noortekeskused atraktiivseks ka partnerite silmis. Kogukonna teavitamiseks noorsootöö võimalustest ja väärtustest alustasid kõik piirkonnad koostööd koolidega ning kaasasid oma töösse lapsevanemad. See lähendas omakorda kogukonda.

Neljandaks sai alguse koolituste ja erinevate toetavate tegevuste korraldamine noorsootöötajatele. Kogu projektile andis erinevatel teemadel (koolitused, uurismustööd, lähenemised, seire jms) sisendeid ekspertgrupp. Projekti oluliseks osaks olid näiteks heade näidete jagamised, mis laiendasid noorsootööalaste ennetavate tegevuste teadlikkust, et pakkuda noortele parimaid ja terviklikke võimalusi ning lahendusi.

Kuna nii suures projektis osalemine oli paljude noortekeskuste jaoks esmakogemus ning 40% noortekeskustes toimetab vaid 1-2 noorsootõtajat, oli noorsootõtajate nõustamine, kovisioonid ja supervisioonid olulise tähtsusega, et ühiselt leida lahendusi väljakutsetele.

Koostööalt keskkonna loomine, kompetentsed töötajad, noorte vajadustest lähtuvad tegevused ja noorsootöö põhimõtete kasutamine, nagu näiteks noortelt noortele tegevused andsid võimaluse luua eduka kompleksse lähenemise. Tegevustest tekkisid nn laineefektid, mistõttu said mõjutatud ka teised noorsootöö tegevused väljaspool projekti.

Vt ka Projekti üldine info, lk 86.

Meie südamesse on jäänud üks 9-aastane tüdruk, kel oli muresid koolis tunnis keskendumisega. Võrgustiku poole pöördus klassijuhataja. Vanemad olid murega kursis, ei osanud ka midagi teha.

Tüdrukule meeldis elada fantaasimaailmas ja ta unustas ennast tihti unistama. Tüdruku tugevad küljed olid käelised ja kunstiga seotud teemad. Suunasime ta huviringi, mis talle väga meeldis. Samuti kaasasime juhtumisse õpetaja soovitusel lastepsühholoogi ja pereõe. Nõustamine ei toonud välja mingeid erisusi, pigem rõhuti, et rohkem kindlaid reegleid. Küll aga võib öelda, et huviring mõjus hästi, tüdruk käis hea meelega ja on nüüd regulaarne noorteka külastaja. See on toonud kaasa tema sõprusringkonna suurenemise ja paremad suhted teistega ka koolis.

Tähelepanu ja keskendumisega tunnis tegeleme veel koos õpetaja ja lapsevanematega edasi.

III PEATÜKK

Kolmandas peatükis vaatleme lähemalt projektis kasutatud lähenemisi ja seoseid noorsootöoga. Lisaks tutvustame kahte uut noortekeskustes kasutatavat tugitegevust, grupitöö lähenemisega sotsiaalprogrammi “Murdepunkt” ja individuaalse lähenemisega programmi “Noorte Tugila”. Suurprogrammides osalemine on noortekeskustele andnud tuge oma haaret ja meetodite variatiivsust suurendama, et pakkuda noortele noortekeskuse kaudu uusi võimalusi.

3.1 SOTSIAALPEDAGOOGIKA

Artikkel on valminud koostöös sotsiaalteaduste magistri Kerli Kõivuga, kes on Eesti Avatud Noortekeskuste ühenduse juhatuse esimees ja programmi Noorte Tugila sisujuht. Lisaks on Kerli Rõuge Valvalitsuses noorsootöö spetsialist ja pannud aluse 3 noortekeskusele.

SOTSIAALPEDAGOOGIKA¹⁵ põhimõtted toetavad laste ja noortega toimuvat noorsootöö keskkonnas viisil, mis tagab nende heaolu, vabaduse ja õnnetunde ühistegevuses.

Teemantmudel sotsiaalpedagoogikas sisaldab järgmisi eesmärke: heaolu ja õnnelikkus; mitmekülgsete õppimisvõimaluste loomine; suhted, kuulumine ja osalus; täievolilisus, positiivsed kogemused.

Briti teadlane Pat Petrie on välja toonud sotsiaalpedagoogilise lähenemise olulisuse noore inimese arendamisel. Sotsiaalpedagoogilises lähenemises on kesksel kohal suhted ning seetõttu peetakse eriti tähtsaks kuulamist ja

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=9dvPQCAJA0E>

eneseväljendamist, samuti meeskonnatööd ja toetavat võrgustikku noore eluilmas, lapse loovust¹⁶.

Tuginedes kaasaegsele lapsepõlvesotsioloogia ideele, tuleb väärtustada last tema praeguses lapsepõlves, siin ja praegu. Samas tuleb pöörata tähelepanu sellele, et lapse heaoluga tuleb tegeleda nii lapse tänases rollis (lapsena) kui ka tuleviku täiskasvanuna, töötajana, lapsevanemana, ühiskonna liikmena. Last tuleb sotsialiseerida mitte ainult lapseks olemiseks, vaid ka tema tuleviku tarbeks.

Sel põhjusel olid projektis “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste” ühendatud tegevused, mis on noortele jõukohased ja huvipakkuvad, loovust arendavad ja noorte tugevusi esiletoovad; põhjalik ja jätkusuutlikkust tagav töö noorsootöö tegijate ja võrgustikuga koolituste, mentorluse, lapse eluilma tundmaõppimise teoreetilise õppetegevuse, praktiliste näidete ja eneserefleksiooni toel. Projekti keskmes oli noor tänases hetkes, tema huvid ja soovid. Tegevustes lähtuti sellest, milliseid oskusi lapsed ja noored soovivad endas arendada. Nad osalesid ise oma tegevuste kujundamisel.

Taani teadlase Soren Langageri koostatud kirjandusele tuginedes saab tuua häid näiteid Taani praktikast, kus sotsiaalpedagoogilist lähenemist on tulemuslikult rakendatud riskirühma kuuluvate lastega. Sotsiaalpedagoogilise sekkumise ning ennetava sotsiaaltöö esmane fookus on võimalike probleemide mõistmisel varases lapsepõlves ja sotsiaalsel ning teeraapilisel tööel peredega. Oluline on mõista ja reflekteerida sotsiaalseid ja struktuurilisi muutusi, mis on maailma digitaliseerumise, kasvava individualismi ja igapäevaelu ebakindluse tulemus¹⁷.

Teadlased Pat Petrie ja Helen Chambers on samuti uurinud Taani praktikat aktiiv- ja loovustegevuste rakendamisel laste ja noorte tegevuses. Uuring tõi välja loovate tegevuste olulisuse ja tulemuslikkuse eelkõige töös tõrjutud lastega¹⁸. Taani praktika riskirühma noortega, mis tugineb noorte loovusele ja tugevustele, on olnud edukas.

16 Petrie, P., 2005. Schools and support staff: applying the European pedagogic model. Support of Learning, vol. 20, no. 4.

17 Langager, S. 2009. Social pedagogy and ‘at risk’ youth: societal changes and new challenges in social work with youth. The diversity of social pedagogy in Europe lk 88-102.

18 Petrie, P., Chambers, H. 2005. Richer lives: creative activities in the education and practice of Danish Pedagogues.

Räpina Avatud Noortekeskuse projektis osalemise eesmärgiks oli anda vähemate võimalustega noortele juurde sotsiaalseid oskusi elus hakama saamiseks, kasutades selleks erinevaid meetodeid. Meie valitud tegevusteks olid huviringid (loodusring ja draamarings), huvipõhine metoodika (seikluskasvatust), võrgustikutöö, ühisüritused kooliga, haridus- ja sotsiaalprogramm, MoNo.

Tulemusteks saab lugeda seda, et osaleda said vähemate võimalustega noored neid huvitavates ja harivates tegevustes. Noortekeskuse töösse kaasati uusi noori, kes muidu oleksid istunud kodus või hulkunud sihitult tänaval. Noored õppisid ja omandasid märkamatu palju oskusi mitteformaalse õppe kaudu ja said seeläbi sotsiaalselt küpsemaks.

Käesoleva projekti käigus toimusid erinevad huvitegevused, mis olid seotud ka loovusega. Noored said ise luua ja ka väljundüritustena oma loovtegevust tutvustada. Olgu selle näiteks meediaring, mille väljendustegevuseks olid otsesaated ja videod avalikkusele interneti kaudu. **Laagrites**¹⁹ kasutati näiteks šabloonkunsti.

Sauga keskuse eesmärk oli kohaliku noorsootöö võimaluste mitmekesistamine, kaasates vähemate võimalustega ja riskioludes noori (keskuse külastajad on peamiselt poisid).

KOV-i poolt antav huvitegevuse toetus on niivõrd väike, et noortekeskus otsib igal aastal huvitegevuse mitmekesistamiseks lisavõimalusi. See programm andis selle võimaluse.

Võrgustikutöö positiivseim tulemus on lastekaitsespetsialisti, noorsoopolitsei ja sotsiaaltöö spetsialisti ning noortekeskuse vahelise koostöö sujumine ja jätkumine. Noore abistamiseks ollakse ühenduses ning tegutsemine on kiire. Noorte hinnangul oli programmi üks vahvamaid osi laager: võimalus viibida väljaspool kodust keskkonda, osaleda erinevates tegevustes, õppida uusi asju ning saada tuttavaks uute noortega.

19 <https://www.youtube.com/watch?v=dyGzesmeRbo>

Coussée ja Williamsoni (2011) arvates on oluline mõista seost sotsiaalpedagoogika ja viljaka noorsootöö vahel. Nende hinnangul pakub sotsiaalpedagoogiline lähenemine võimaluse rakendada noorsootöös kahte olulist funktsiooni – pedagoogilist ja sotsiaalset. Noorele luuakse turvaline sotsiaalne keskkond. Noor inimene vajab selleks, et kasvada igakülgseks arenenud ja toimetulevaks isiksuseks, turvalist oma ruumi. Turvalises keskkonnas, kus noort ümbritsevad toetavad ja rikastavad suhted, kus noor on kaasatud eakaaslaste tegevustesse, tunneb ta laiemat kaasatust ja kuuluvust ühiskonda.

Projekti tegevused toimusid noortekeskustes. Noortekeskused on oma olemuselt noortekeskised. Kogu tegevus alates ruumide kujundusest kuni majas tegutsevate inimeste omavaheliste suhete ja tegevuste korraldamiseni põhineb sellel, et noored tunnevad end seal turvaliselt, ümbritsetuna toetavatest inimestest.

Käesoleva projekti väärtuslik telg oli noorsootöötaja noortekeskuses. Tema kanda olid nii otsused programmiliste tegevuste osas, uute metoodikate õppimine ja rakendamine, otsesuhtlus noortega kui ka võrgustiku ja ühisürituste koordineerimine.

Coussée'i ja Williamsoni sõnul peab noorsootöötaja ühendama noore inimese reaalsusega. See annab võimaluse näha ja tunnetada maailma nagu noor inimene ja pakkuda talle sobivaid väljakutseid ja arendavaid kogemusi. Noorsootöötaja peab ise leidma üles noored ja olema koos nendega. Noorsootöötaja peaks julgustama noore uudishimu, kuid jälgima ka liigse riskimisega seotud ohtusid ning aitama leida igapäevaseks sobiva õppimise viisi. Selline võiks olla noorsootöötaja pedagoogiline roll.

Peale pedagoogilise rolli on noorsootöötajal täita sotsiaalne roll. Noorsootöötajalt oodatakse, et ta leiaks õige tasakaalu ressursside jaotamisel: kellele, kuhu ja kui palju. Sotsiaalse ja pedagoogilise funktsiooni ühendajaks on loominguilisus, loovus. Loovus kui võimalus vabaks eneseväljenduseks ja loominguks, pingete maandamiseks. Noorsootöötajatelt oodatakse enam panustamist noorte oskuste ja teadmiste omandamisse, et olla edukas kahaneval tööturul. See ei tohiks siiski taanduda vaid õpetamise eesmärgile, pigem aidata noortel endil mõista ja hinnata oma olukorda ja toetada neid.

Sotsiaalpedagoogilist lähenemist kasutati meie projekti puhul eelkõige huvitegevuse, laagrite ja mobiilse noorsootöö teatud alategevuste juu-

Kehtna keskuse eesmärk oli toetada noori, kellel on vähem võimalusi, ning turgutada noorsootööd valla äärealadel. Teine eesmärk oli võrgustiku parem toimimine ning elavdamine. Ja kolmandaks valla noorsootöö mitmekesistamine. Huvitegevuse rakendamine oli esimese eesmärgi mõistes tulemuslik. Samal ajal panustas see ka võrgustiku arengusse. Paranes koostöö kohaliku omavalitsuse noorsootöö korraldaja ning kogukonna liikmete ja koolide vahel. Valla noorsootöö mitmekesistamine toimus igal juhul. Tänu projektile sai ellu viia tegevusi asukohtades, kus vastasel juhul ei oleks sellisel kujul võimalik olnud. Noorsootöötajad, spetsialistid ning loomulikult ka noored ise said kogeda õlg õla kõrval tunnet ning said mitmeid väärtuslike kogemusi.

res. Piirkondlike huviringide, sh laagrite korraldamise raames sai lisaks huvialaoskuse omandamisele keskenduda ka sotsiaalsete oskuste arendamisele. Kui traditsiooniliselt on igapäevases huvitegevuse tunnis fookuses akadeemiline õppekava ning pööratakse vähem tähelepanu suhetega seonduvatele teadmistele ja oskustele, mis aga mõjutavad väga oluliselt laste ja noorukite toimetulekut, siis noortekeskustes on põhirõhk just sotsialieerumisel, sotsiaalsete oskuste saamisel ja hoiakute muutmises.

TIP: Loe lisa: Anton Makarenko “Pedagoogiline poem”, Eesti Raamat 1967

Üks tore noor sattus 1. septembril tarkusepäeva üritusel noortekeskuse telki koos oma sõbraga uudistama. Noorsootöötaja tutvustas noortele, mis tegevusi sel hooajal keskus pakub, ning õpetas neile camera obscura ehitamist. Sellel noorel tekkis huvi ja kontakt töötajaga ning juba järgmisel nädalal tuli ta noortekeskusesse. Ta oli algul väga pelglik ja hoidis omaette, sest keskus oli palju teisi noori, kes omavahel juba üksteist tundsid ning suhtlesid. See noor tundis ennast ilmselt selles olukorras ebamugavalt ning lahkus kiiresti keskest. Kuna keskuse üks töötajatest hakkas „Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste” projekti mobiilset noorsootööd tänaval tegema, sai ta uuesti selle noorega kontakti ning järjepidevalt kohtudes tekkis noorel usaldus ning huvi noorsootöötaja ja keskuse vastu.

Ühel hetkel astus töötaja sammukese edasi ning kutsus noore individuaalsele vestlusele. Vesteldi erinevatel teemadel, räägiti muredest ning rõõmudest ja lõpuks lepiti kokku, et hakatakse kohtuma kaks korda kuus keskus. Kohtumistel keskenduti noore nõrkuste tugevdamisele, õpiti üheskoos eri-

neraid sotsiaalseid ja suhtlemisoskusi ning räägiti päevakajalistel teemadel. Peale mitmeid kuid kohtumisi muutus noor julgemaks ning võttis viimaks vastu kutse tulla üritusele vabatahtlikuks. Ürituse lõppedes tuli ta töötaja juurde ning tunnistas, et see oli tema jaoks väga raske päev, sest ta pidi võõrastega suhtlema, kuid ta oli õnnelik, et ta võttis väljakutse vastu, sest üritus oli äge ja ta leidis sealt endale sõbra.

Kuna oli näha, et noor avanes, siis hakkas töötaja teda rohkem erinevatesse tegevustesse kaasama ning peagi sidus noor ennast ka keskuse ühe huviringiga, kust leidis endale hobi. Tänapäevaks on noor aratud, julgelt suhelda võõrastega, oskab ja soovib ise läbi viia erinevaid õpitube ning küsib juba ise, kas on üritusi, kus tema abi vaja on. Ta suhtleb vabalt klassikaaslastega ning läheb heameelega väljasõitudele kaasa.

3.2 MOBIILNE NOORSOOTÕ

Artikkel on koostatud koostöös Annegrete Johansoniga, kes on üle 10 aasta mobiilse noorsootõega tegeleenud ja seda Eestis arendanud. Annegrete on lõpetanud sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõpingud, hetkel töötab Tallinna Spordi- ja Noorsooametis peaspetsialistina, koordineerides ja arendades mobiilset noorsootööd Tallinnas, lisaks panustab MTÜ RuaCrew arendamises ning teenuste pakkumises riskiohus olevatele lastele ja noortele.

Üks noor ütles: “Sealt (kaubanduskeskusest) polnud probleem üha uusi sõpru leida. Ma tahtsin kuhugi kuuluda ja seal ma sain seda. Nendega koos pidutsemine oli maailma parim. Tahtsin nii elu lõpuni jätkata!” Täna on see tütarlaps 18, 2-aastase poisi ema ning põhikooli kiitusega lõpetanu, kes vaatab tagasi oma elule ja tõdeb, kuivõrd oluline roll oli selles, et tal oli kõrval nõustav ja teda alati toetav, kuid mitte heakskiitev tugi. Noortel on sageli arvamus, et anonüümsus on piiritu, eriti suuremas linnas või võõras piirkonnas, kuid tänavatöö on nende arvamust muutnud. Täiskasvanud justkui on kõikjal ja sammukese neist ees. Siin mängib võtmerolli kindlasti võrgustik – koostöö piiride ja valdkondade üleselt.

MOBIILSE NOORSOOTÕO kontseptsiooni aluseks on sotsiaalpedagoogiline lähenemine. Mobiilse noorsootõo juured on Ameerikas ja Hollandis ning on välja töötatud Tübingeni Ülikoolis Saksamaal 1970. aastate alguses. Mobiilne noorsootõo sai alguse vastureaktsioonina noorsookuritegevusele ning suurenenud noorte grupikogunemistele, kuna klassikaline noorsootõo noortekeskuste näol ei suutnud nendega seotud noorteni jõuda ega kontakti saavutada.

Mobiilse noorsootõo kontseptsioon on noorte eludele keskenduv avatud noorsootõod ja sotsiaaltõod sisaldav lähenemine. See sisaldab noorteni jõudmist, aga ka grupinõustamist sotsiaalruumist lähtudes. Mobiilse noorsootõo eesmärk on parendada noorte elu ja soodustada arengut, aidates noortel püstitada eesmärke ning kasutada nende saavutamiseks noores endas peituvaid ressursse.

Noored, kes aega tänavatel, kaubanduskeskustes, bussipeatustes veedavad, on sageli sisemiselt katki, haiget saanud ning pettunud. Muidugi mitte kõik! Neil on jäänud puudu tunnustusest, mille järele teismelised

janunevad, ning aktsepteerivast suhtest. Teismeikka jõudes on noorele oluline omaealiste arvamus, kuuluvus, kuid olenevalt kodusest taustast, väärtustest ning sajast muust tegurist, on osadel noortel suurem kalduvus sattuda sellele poolele, kus kambas olles ununeb kõik muu ja piirid kaovad. Esmalt on vaja püstitada küsimus – mille jaoks on meil mobiilset noorsootööd vaja ning sellest lähtuvalt tuleb hakata analüüsima vajadusi, ressursse ning olemasolevaid võimalusi. Kõige alus on sotsiaalruumi analüüs, ilma milleta on tehtav töö pigem ühekordne.

Mobiilse noorsootöö sihtgrupp on habras ning üks väike vale käik võib rikkuda palju. Tänavale minek ja noortega kontakti loomine nende enda keskkonnas annab aga niivõrd palju juurde – tunnustus, et täiskasvanu läheb oma mugavustsoonist välja, huvitub noortest ja nende soovidest, soovib koos noortega midagi teha. Kui see on aga linnukese pärast käimine ja suhtlemine, tabatakse see üpris peagi. Tulemused, mida peaks näha olema tihedate kontaktide ja juhtumite näol, ei tule ega tule, töötaja motiveeritus ning soov ise tänavatel käia kaob.

Mobiilne noorsootöö noortekeskustes on teadvustatud tegevusena üle-eestiliselt uudne lähenemine. Üksikutes kohtades Eestis on sellega tegeletud ka varem (peamiselt Tallinnas), kuid jaanuaris 2011 alustati mobiilse noorsootöö elluviimist ühtsetel alustel Euroopa Sotsiaalfondi ning Eesti Vabariigi kaasrahastusel elluviidava programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“ raames. Suures osas on mobiilne noorsootöö rahastatud kohalike omavalitsuste enda eelarvest, toetades seda erinevate võimalike riiklike programmidega nagu käesoleva projekti puhul.

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse poolt koordineerituna on võetud **mobiilse noorsootöö**²⁰ lühendina kasutusele MoNo ning selle rakendamisel keskendutakse neljale tegevussuunale: tänavatöö ehk otsiv noorsootöö, töö internetis, noorsootöö teenuse tagamine teises piirkonnas ja noorsootöö teenuse tagamine noorte kogunemiskohtades. Oluline märksõna on see, et noorsootöötajad liiguvad oma tegevustega sinna, kus on noored, ega eelda, et kõik noored neid ise noortekeskustes üles leiavad. Projekti raames sai koolitust 43 noortekeskust.

Tänavatöö ehk otsiva noorsootöö peamine eesmärk on vaadelda avalikus ruumis toimuvat, saada usalduslik kontakt noortega ning võimaldada neile individuaalset tuge, toetada sotsiaalsete oskuste omandamist või soovi korral suunata erinevate noorsootöö tegevusvõimaluste juurde.

20 <https://www.youtube.com/watch?v=YPBvhkoNTqg>

Sihtrühmaks on riskioludes elavad noored, kes liiguvad või veedavad oma vaba aega avalikus ruumis (pargid, bussijaamad, kaubanduskeskused, tänavad jne).

Töö internetis keskendub sotsiaalmeediale (Twitter, Facebook, Instagram jms), erinevatele foorumitele, suhtlusvahenditele ja fotoportaalidele. Noorsootöötajad otsivad noortega usaldusliku kontakti, alustavad vestlusi ning reageerivad murekirjadele.

Noorsootöö teenuse tagamine noorte kogunemiskohtades keskendub lühiajalistele ja pigem ühekordsetele tegevustele, kus noorsootöötaja läheb noorte „alale“,

Haljala Noortekeskuse eesmärk antud programmis osalemisel oli pakuda piirkonna noortele uusi ja huvitavaid võimalusi, ärgitada nende uudishimu ning leida üles need noored, kes ei ole veel ise noorsootööd üles leidnud. Kõige selle jaoks tegelesime mitmel rindel: alustasime huvitegevusega, muutsime mõned korrad huvitegevuse juhendajaid, sihtgruppide ning teemasid, jätkasime huvipõhise metoodikaga, kaasates kooli sotsiaalpedagoogi ning tema oskused noorte tunnete haldamiseks. Koos valla lastekaitse spetsialistiga hakkasime tegutsema mobiilse noorsootöö lainel, vaatasime ringi nii valla keskkuses kui kaugemates piirkondades, tegutsesime noorte kogunemiskohtades ning korraldasime koos noortega üritusi. Tegutsesime edasi selle nimel, et jõuda ka edaspidi valla teistesse piirkondadesse ning et kohalikud noored saaksid tegutseda erinevates huviringides.

milleks võib olla näiteks kooli koridor, rand, park, skatepark, peatänav, kaubanduskeskus, mänguplats, staadion jne. Erinevus otsiva noorsootöö ja nimetatud alasuuna vahel on see, et siin on peamiseks märksõnaks noores uudishimu tekitamine noorsootöö mitmekülgsede võimaluste vastu. Samas ei saa täpset piiri tõmmata, sest dialoogist noore ja noorsootöötaja vahel võib saada alguse ka nt vajadus noore individuaalse nõustamise järele. On oluline meeles pidada, et ollakse noorte „alal“ ja noorte osalemine ja kaasatus tegevustes peab jääma vabaks tahteks.

Türi noortekeskuse eesmärk oli pakkuda uusi ja mitmekülgsed tegevusi, kaasates uusi noori nii valla keskmest kui ka äärealadelt noorsootöösse. Läbi draamaringi (loovmängu nime all) said paljud noored esinemisokused, julguse esinemiseks ja oskuse üheskoos erinevaid tegevusi planeerida. Kokanduse ring andis noortele toetuse ja teadmised söögitegemisest ja etiketist. Samuti aitas ring erinevate eluks vajalike oskuste õpetamisel ja noorte sotsialiseerumisel. Läbi mobiilse noorsootöö (MoNo) kaasasime uusi noori noorsootöösse ning tutvustasime ka mujal vallas elavatele noortele ning lastevanematele noorsootöö olemust ning meie keskuse poolt pakutavaid võimalusi. Võrgustiku koostumised arendasid mitme organisatsiooni vahelist koostööd, mis enne ei toimunud. Võrgustik andis lahendusi mitmetele probleemidele, kuid tekitas ka uusi väljakutseid.

Noorsootöö teenuse tagamine teises piirkonnas keskendub ümbruskaudsete linnade või valdade noortele noortekeskuse teenuse n-ö „kohaleviimises“. Noorsootöötaja võtab kaasa erinevaid vahendeid, toimub nii teemaatilisi tegevusi kui ka lihtsalt vaba aja veetmist. Noored on tavaliselt teadlikud tegevuse toimumisest. Tegevuste läbiviimiseks kasutatakse näiteks koolide, seltsimajade, külaseltside ja kultuurimajade ruume.

TIP: Loe lisa: „Mobiilse noorsootöö abiraamat“, Eesti ANK, 2013.

3.3 DISAINMÕTLEMINE

Artikli sõnad seadis ritta ruumilooja Piret Jeedas, kes edendab kaasavat juhtimiskultuuri Ees-tis, disainib arenguprogramme ning katsetab disainmõtlemist hariduse kujundamisel. Artikkel on valminud koostöö Diana Tammega, kes edendab naiste ettevõtlust Ghanas arenguorganisatsiooni Mondo kaudu. Lisaks on teda alati paelunud disainerite mõtteviis, töövõtted ja ellusuhtumine. Nii juhtis ta aastal 2014 Design_Lab Orissa²¹ projekti, et tuua inimekeskne disain igale praktikule lähemale.

Projekti raames elluviidud koolituste puhul toetuti Taani organisatsiooni INDEX poolt väljatöötatud disainikompassile, mida teiste hulgas kasutavad ka õpetajad ja õpilased Taani ja Rootsi koolides. Projekti raames sai koolitusest osa 10 noortekeskust.

DISAINMÕTLEMINE²² on üks viis, kuidas oma töös kolleegide ja noortega luua uusi lahendusi pakilistele probleemidele. Selle praktiseerimine õpetab loovust, ettevõtlikkust ja koostööd. Loodud lahendused võivad aga luua uhkustunde, et ise millegi loomine on võimalik ja selleks ei peagi olema õppinud disainer.

Disainiprotsess on süsteemne ja loov lähenemine lahenduste loomiseks noortekeskuses, koolis või kogukonnas. Lahenduste loomisel lähtutakse probleemiga seotud osapoolest ja kontekstist, teisisõnu kasutajast. Disainiprotsessi rakendamine aitab siduda õppimist reaalse eluga, õpetab probleemide loovat lahendamist ja võimaldab alगतada muutusi organisatsioonis ja kogukonnas.

Disainiprotsessi rakendamist noorsootöös võib vaadata läbi kahe prisma.

1. Tegutsemisviis toetab noorsootöötajate omavahelist koostööd ning protsessi rakendatakse oluliste muutuste alगतamiseks oma töös. Nt koostöös teiste noorsootöötajatega otsitakse mõjusaid lahendusi töös riskinoortega.
2. Disainiprotsessi rakendatakse koos noortega ehk noori kaasatakse neile oluliste probleemide lahendamisse ning noorsootöötaja ülesanne on

²¹ <http://designlab.ee>

²² <https://www.youtube.com/watch?v=tpZic4xxSyA>

Piret Jeedas, koolitaja: Hommikul noortekeskuse ust avades, tuld süüdates, toole ringi asetades puutume kokku disainitud ehk kellegi poolt kujundatud füüsilise ruumiga. Disain on aga midagi enam kui meid ümbritsevad asjad, riided või tarbeesemed. Disain on loov protsess, mille abil defineeritakse probleeme ja leitakse neile kasutaja vajaduste ja soovidega arvestavaid lahendusi, väljendugu lõpptulemus siis toodetes, teenustes, keskkondades, suhtluses või protsessides (Eesti Disainikeskus). Nii on väga erinevates valdkondades hakatud huvi tundma disainerite töömaailma ja -põhimõtete vastu ning õpitakse neilt võtteid probleemide lahendamiseks, alates noorte töötusest, kliimamuutustest kuni uute koolide loomiseni väheste võimalustega piirkonnas. Üha enam võiks noorsootöötaja näha end loova ja ettevõtliku tegutsejana, kes oskab koos kaaslaste või noortega disainida mõjusaid muutusi.

olla protsessi suunaja. Siin on oluline erinevate meetodite tundmine ning grupiprotsesside toetamise oskus.

Disainimõtlemine koosneb neljast etapist: ettevalmistus, uurimine, prototüüpide loomine ja elluviimine.

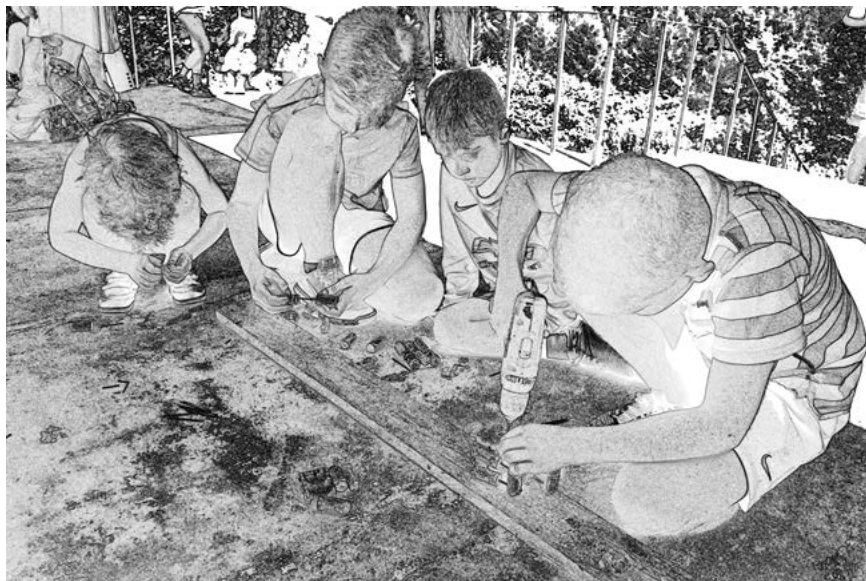
1. **Ettevalmistus** (ingl *prepare*): algatamise faasis antakse kogu disainiprotsessile sisend, sh kirjeldatakse esialgset probleemi, luuakse meeskond, õpitakse tundma probleemi konteksti. Näiteks võib probleemi esialgse sõnastuse leidmiseks mõelda, milliseid probleeme kogeme seoses riskinoorte kaasamisega noorsootöösse? Nii võivad lauale tulla järgmised kitsaskohad: noored vanuses 12-16 ei ole ettevõtlikud või noortel on vähe võimalusi aktiivselt panustada kogukonna arengusse. Ühise arutelu tulemusena on oluline sõnastada meeskonnana selgelt probleem, mida asutakse siis järgmises etapis uurima.

Töös noortega sõnastavad probleeme noored ise.

Ühe harjutusena võib paluda noortel kaardistada probleeme 500 meetri raadiuses kohast, kus nad on. Nii võib välja tulla, et prügikaste pole piisavalt, spordimänguväljak on lagunenu, bussiootepaviljonis on pime või rannas puuduvad päästevahendid.

2. **Uurimine** (ingl *perceive*): selles faasis püütakse mõista probleemi sügavat olemust ning õpitakse tundma probleemiga seotud osapooli, sh kasutajat ja konteksti. Näiteks luuakse ühiselt *persona* – visuaalne pilt probleemiga seotud osapoollest ehk kasutajast: nimi, vanus, sugu, perekonnaseis, elukeskkond, töö, õppimine, vaba aeg ja hovid. Ehk kelle jaoks on probleem, et spordiväljak on lagunenu või noor ei ole ettevõtlik? Esialgne pilt võib olla aga ekslik ning sisaldada eelarvamusi, seega on oluline luua otsene kontakt kasutajaga ning uurida, mida ta tegelikult mõtleb, tunneb ja kogeb. Selleks kasutatakse erinevaid uurimismeetodeid, näiteks kasutaja intervjuerimine, vestlused ekspertidega, tegevuskonteksti vaatlus või inspiratsiooni otsimine sarnastest keskkondadest.

Nii võib selles faasis teha intervjuusid noortega seal, kus nad viibivad, ning jälgida nende käitumist probleemses keskkonnas – lagunenu rulapargis või intervjuerida eksperte, kes on probleemivaldkonda või antud sihtrühma uurinud. On oluline, et uurimisandmed talletatakse ehk tehakse märkmeid, pilte või võimalusel videofilme.

Uurimisfaas lõpeb uurimisandmete analüüsiga ehk andmed organiseeritakse, tõlgendatakse, leitakse üles olulised arusaamad. Uurimistulemusi jagatakse oma meeskonnas ja leitakse üles kõige olulisemad järeldused. Kui meeskonna liikmed on olulisemad tulemused jaganud, võib appi võtta

märkmepaberid. Iga meeskonnaliige kirjutab individuaalset üles, millised olid 5-7 olulisimat mõtet. Seejärel jagatakse neid meeskonnas ja arutelu tulemusena leitakse olulisim fookus, millega edasi minna. Fookuse leidmiseks on hea võtta appi kriteeriumid, näiteks valime välja fookuse, mis on pakiline, mida on võimalik teostada 1 aasta jooksul ning mille teostamiseks on meil ressursid selle olemas. Abiks on fookuse sõnastamine küsimusena: kuidas me saame toetada 12-16-aastaste noorte ettevõtlikkuse arendamist noortekeskuses 2016. aasta jooksul? Hea küsimus on piisavalt lai võimalikult paljude lahenduste leidmiseks, arvestab konteksti ja kasusaajat. Hea küsimus paneb mõtte tööle ja suunab konkreetsete lahenduste leidmisele.

3. Prototüüpide loomine (ingl *prototype*): selles faasis toimub ideede loomine ja arendamine, ideede testimine ja tagasiside kogumine. Siin kasutatakse erinevaid ajurünnaku meetodeid, visuaale, fotosid või pilte uute seoste loomiseks. Võib julgelt lähtuda mõttest, kui kõik oleks võimalik..., kui me oleme 10 korda julgemad, siis.... Peale ajurünnakut ideed sõelutakse ning leitakse ühisarutelus üles ideed, millele antakse vorm ehk luuakse prototüüp. Meeskonnas võib kujuneda ka mitu prototüüpi. Prototüüp ehk mudel on kiire, vähekulukas viis oma idee tutvustamiseks, mida kasutaja saab kogeda, näha, katsuda. Kui lahendusena sündis noorte ettevõtlusteatri idee, siis võibki mõelda, kuidas lähiajal esimene lühietendus ellu viia. Mõte on, et enne, kui hakkame suurelt asju ette võtma ehk siis korraldama teatrifestivali, katsetame ideed väiksel skaalal. Testimise tulemused taaskord talletatakse ja tulemusi jagatakse meeskonnaga. Testimisel on oluline olla avatud siirale tagasisidele – prototüüpi tutvustamise mõte ei ole seda inimestele maha müüa, vaid saada ausat tagasisidet, kas selline lähenemine võiks töötada. Tagasiside valguses arendatakse prototüüpi edasi selliselt, et seda on võimalik ellu viia.

Kuigi esmapilgul võib tunduda, et tegemist on keerulise protsessiga, on oluline märksõna ikkagi praktika. Disainerite soovitus on “alusta kusagilt”. Samuti on oluline arvestada, kellega protsessi läbi tehakse. Täiskasvanutel on ehk enam valmisolekut töötada meeskonnas või ollakse erinevate meetoditega juba kursis. Töös noortega tuleb leida üles neile sobiv keel, meetodid, praktilisemat laadi probleemid, mille lahendamiseks saab sõna otseses mõttes kätte võtta haamri või sae.

4. **Elluviimine** (ingl *produce*): selles faasis võetakse kogu läbitud protsess kokku, vormistatakse ideed plaanideks või projektideks, luuakse eelarve ja hakatakse lahendust ellu rakendama. Kui disainiprotsessi läbitakse lühema koolituse või laagri käigus, siis võib elluviimise faas jääda teostamiseks järgnevate kuude jooksul. Protsessi kokkuvõtmiseks on hea mõtestada, mida protsessis osalemine andis, mida **õpiti**, mis oli keeruline.

Vigala keskuse eesmärgiks oli omandada uusi oskusi ja teavet ning neid tegevustes ellu rakendada, avardada maapiirkonna noorte vabaajategevuste võimalusi. Selleks olid head huviringide tegevused, laagrites ja tegevustes õpitud oskused. Projekti abil soetati ka kaasaegseid käsitöövahendeid. Samuti aidati noortel hakkama saada igapäevaprobleemidega, õpetades neid toime tulema oma sisemiste pingetega. Taheti arendada noorte emotsionaalset intelligentsust ning empaatiavõimet. Disainimõtlemine aitas noortel end paremini mõista ja oma tegevusi mõtestada. Projekt aitas noortel õppida end paremini väljendama ja valehääbist üle saama. Suhtlemine noortega on läinud lihtsamaks.

TIP: Internetiavarustest leiab üles disainiprotsessi kirjeldusi koos lisatud tööriistadega, nt Design Thinking for Educators ehk disainimõtlemine õpetajatele (<http://www.designthinkingforeducators.com>), Human Centred Design ehk inimkeskne disain (<http://www.ideo.com/work/human-centered-design-toolkit/>).

TIP: Üks huvitav projekt inspiratsiooni otsimiseks on Project H USA-s (<http://www.projecthdesign.org>), kus disainiprotsessi rakendatakse edukalt töös noortega koolis ja kogukonnas, sh lastevanemate kaasamisel.

Ühes viendas klassis oli suhteliselt palju kiusamist ning õpetaja otsis, kuidas probleemile lahendust leida.

Oli toimunud väga selge grupeerumine ning üldist omavalgelist koostööd klassina ei suudetud teha. Kaasati noortekeskus. Pärast "Suhtlemisoskuste ja koostöö arendamise" tunde muutus keskkond klassis oluliselt paremaks. Läbi draamamängude õpiti üksteist rohkem tundma, suurenes teineteisemõistmine ning arenes koostöö ühise eesmärginimel. Ka narrimist ja kiusamist esines vähem. Kui toimus eelnimetatud tundide lõpuiiritus klassiõhtu näol noortekeskuses, nägime mitmel korral õhtu jooksul hetki, kus saalis mängiti korvpalliviskemängu „5 miinust“ ning kõik, kes soovisid, võisid mängu lisanduda, veelgi enam, kõikidele viskajatele elati häälekalt kaasa, vajadusel lohutati, hoolimata tundide läbiviija või klassijuhataja juuresolekust. Õhtu krooniks kujunes hetk, kui kogu klass tantsis ühises suures trupis puntratantsu ning jenkat, millega tehti lausa häälekas tiiruke ümber noortekeskuse maja. Ka tagasiside paberil oli suurepärane: 5 võimalikust punktist 4,909.

3.4 DRAAMAPEDAGOOGIKA

Artikkel on valminud Hele Riit ja Auli Auväärt koostöös. Hele Riit on TÜ kultuurikorralduse magister ja juhib Tartu linnavalitsuse kultuuriosakonna allasutuse Lille Maja tööd. Ta on programmide “Hooliv klass” ning “Innustavad teod kooliraskustes noortele” koordinaator ja koolitaja. On täiendanud end draamapedagoogika kursustel ja õpitubades (Ruth Zaporahi, Allan Owensi jt käe all).

Auli Auväärt on õppinud Tartu ülikoolis eesti filoloogiat ja teatriteadust ning täiendanud end erinevatel draamapedagoogika kursustel ja õpitubades (nt Merle Karusoo, Mihhail Tšumatšenko, Ruth Zaporahi jt käe all). Peale selle on Auli kaua osalenud Tartu Üliõpilasteatri töös nii näitleja kui ka lavastajana. Õpilaste näiteringe on Auli juhendanud 1999. aastast. 2007. aastast töötab Auli Tartus Lille Majas noorsootöö spetsialistina ning korraldab seal noortele draamategevusi, -õpitube ja -sündmusi.

DRAAMAPEDAGOOGIKA²³ on kõige lihtsamalt öeldes viis õppida tegutsedes ja mängides. Draamale iseloomulikud märksõnad „interaktiivsus”, „kogemuslikkus” ja „elamuslikkus” sobivad kirjeldama mitteformaalset õppimist ka laiemalt.

H. Riit, koolitaja: Draamategevusse on haaratud osaleja tervikuna – ta on aktiivne nii vaimsel, füüsilisel kui ka emotsionaalsel tasandil. Draamaga tegelemine aitab igal osalejel, eriti vähemate võimalustega noorel ennast turvalises keskkonnas (turvalisus on igasuguse draamaprotsessi eeldus) tunda õppida ja proovile panna. Draamategevused toetavad noortes aktiivse eluhoiaku kujunemist (nad on valmis tegutsema), suurendavad noorte tolerantsust (nad aktsepteerivad nii end kui ka partnereid) ning oskust lahendada elus ettetulevaid probleeme.

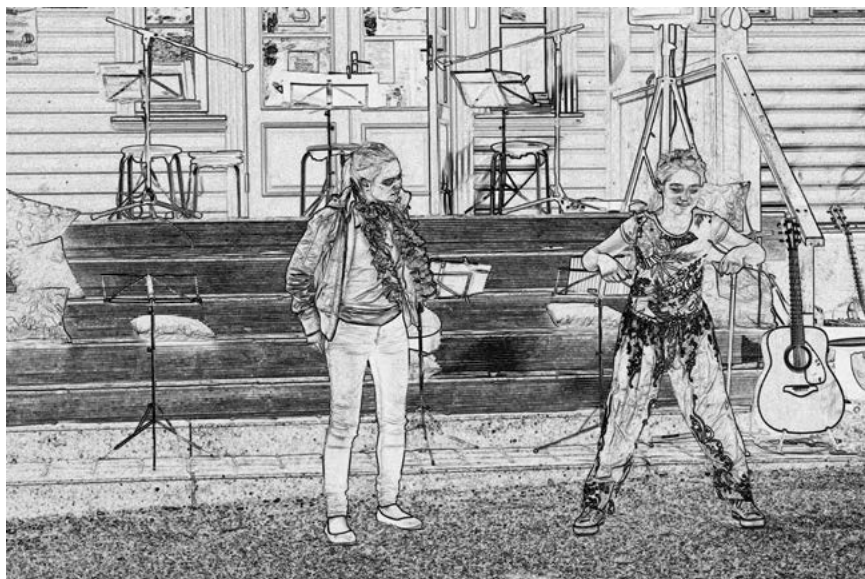
Märksõna 1: Ühtne meeskond!

Draamatehnikaid saab kasutada ühtse meeskonna loomisel. Iga tegevus/projekt/üritus algab meeskonna loomisega ja tihti tuleb ühtseks meeskonnaks sulandada erineva sotsiaalse taustaga osalejad. Sellistel puh-

23 <https://www.youtube.com/watch?v=2BLdXTU4hr0>

kudel on kasu sellistest draamavahenditest nagu tutvumismängud, jääsulatusmängud, keskendumismängud, rühmatööülesanded, mängulised tagasisidestamise võimalused jms. Aja jooksul koguneb draamamänge noorsootöötajate tagataskusse hulgaliselt. Vaatlesime, kuidas üht ja sama mängu kasutada erinevatel eesmärkidel ja kuidas sellist koolitust üles ehitada. Noorsootöös saame meeskonnatöökoolitusi pakkuda erinevatele õpilasarühmadele (õpilasesindused, noorteprojektide läbiviijad, noortevahetustel ja -kohtumistel osalejad) või kasutada laagrite, treeningute, noortesündmuste korraldamisel jm.

Märksõna 2: Väärtused paika!

Draamapedagoogikat saab kasutada näiteks näiteringides ja aktiivõppeprogrammides. Huviringis võib draama kasutamise eesmärgiks olla eelkõige lühemate või pikemate lavastuste ettevalmistamine ning publikule esitamine. Siiski keskendub draama võrreldes (professionaalse) teatriga enam protsessis osalejate arendamisele. Draama ja teatri omavaheline suhe on lihtsustatult nagu mitteformaalse ja formaalse hariduse suhe. Kui esimeste rõhk on pigem protsessil, siis teistel pigem tulemuse saavutamisel.

Kasutada saab klassikalist 3-faasilise tunni mudelit näiteringitunni ja kogu lavastusprotsessi eesmärgistamisel ja ülesehitamisel. Draamakohtumiste eesmärk ei pea olema ilmtingimata protsessi vormistamine lavastuseks. Eesmärk võib olla ka lihtsalt mäng või osalejate koostööoskuse, loovuse, fantaasia, suulise ja kehalise väljendusoskuse arendamine vms. Draamakohtumine võib olla ka ühekordne kokkusaamine mingi programmi raames. Näiteks jõuavad noored 1,5-tunnise protsessdraama lugu läbi mängides kujundada oma väga isikliku arvamuse keskkonna säästmise vajalikkusest või saada ülevaate noorte valikutest pärast põhikooli või gümnaasiumi lõpetamist.

Märksõna 3: Rollid paika!

Draamavahendeid ja -meetodit saab kasutada väiksemate ja suuremate sündmuste korraldamisel. Tegelikult võib igasse sündmusesse suhtuda kui lavastusse, millel on oma teema, läbiv lugu ja stiil. Ka aktus võib olla osalusteatri võtmes „publikule” draamategevusi, -mänge ja rolle pakkuv sündmus, rääkimata laste- ja noortepidudest, kalendritähtpäevadest (kadri- või mardipäev, lastekaitsepäev või tarkusepäev vms) ja temaatilistest sünnipäevadest. Huviringina võib tegutseda kool päevajuhtidele, kes saavad väljundi just sündmuste läbiviijatena ja miks mitte ka väljatöötajate-na. Noorte kaasamine aktiivõppeprogrammide ja laagrite väljatöötamise annab neile kogemuse (draama)protsessi juhtimisest ning arendab neis aktiivset eluhoiakut. Tutvustame labürint-teatri meetodiga, mis aitab tuua käsitletava teema osalejate erinevate meeltega kogetuna elamuslikult lähedale. Draamameetodeid saab kasutada ka pikemate programmide ettevalmistamisel ja läbiviimisel, mille eesmärgiks on näiteks klassikliima parandamine.

Märksõna 4: Sotsiaalselt pädevaks!

Draamavahendeid saab kasutada sotsiaalsete oskuste omandamisel. Kogu haridusmaastik on muutumas. Passiivsest õpilasest on saamas keegi, kes tahab oma õpiprotsessis kaasa rääkida. Enam ei ole õpetaja ainult ent-süklopeedia, kes peab oma teadmised valama avalik õpilastesse. Oluline, et mitte öelda olulisem, on teadmiste, oskuste reaalne kasutamisoskus – sotsiaalsed oskused aitavad noortel hakkama saada maailmas, mida me praegu ette ei kujuta. Suhtlusklubis saab näiteks rollimänguna harjutada esmaseid sotsiaalseid oskusi (tänamine, vabandamine, abi küsimine ja pakkumine jms). Mänguline keskkond ja erinevate rollide (impro- ja rollimängud) proovimine aitab noortel valmistuda ka tööellu sisenemiseks ning konfliktide lahendamiseks. Foorumteater kui üks osalusteatri meetod võimaldab õpilastel tegelda koolikiusamise teemadega viisil, kus

Valgjärve keskus soovis oma vallas pakkuda väiksemate võimalustega noortele tasuta tegelemist huviringides ja õppida uut meetodikat. Soovisime kaasata noorsootöösse inimesi, kes seni polnud noortekeskuses käinud ega noorsootööga seotud olnud. Samuti oli sooviks ühendada erinevate spetsialistide ja noortega töötavate inimeste oskused ja kogemused, et probleemide korral võimalikult varakult märgata, toetada ja vajadusel abi pakkuda nii noorele kui tema perele. Kokandusring uue huviringina oli noortekeskuses väga populaarne ja kaasas palju uusi noori. Draamametoodika ja foorumteater avasid osalejatele uued vaated probleemidele ja arusaamise inimsuhetest. MoNo kaudu leidsime uusi noori, kes liitusid noorsootööga ja noortekeskusega. Koostöös kooliga saime korraldada põnevaid loenguid ja koolitusi ning ühisüritusi, suurenes vanemate kaasatus noorsootöösse. Laagris osalenud väiksemate võimalustega noored omandasid sotsiaalseid oskusi läbi huvipakkuvate, sportlike ja loovate tegevuste.

erinevaid käitumisviise reaalsele võimalikult sarnases situatsioonis järele proovida ja uurida. Foorumteatrit saab kasutada erinevate probleemidega (nt varastamine, võõraste esemete lõhkumine jms) tegelemisel. Protsessdraama pakub võimalust tegelda hetkel aktuaalsete probleemide teadvustamise ja läbimõtlemisega (pagulastemaatika, valimisea langemine, samasooliste kooselu seadustamine, üksindus jms), tõsta noorte aktiivsust lahenduste otsimisel/ leidmisel ning suurendada noorte kogukondlikku aktiivsust.

TIP: Owens, Allan, Barber, Keith "Draamakompass. Protsessdraama käsiraamat" TÜ kirjastus, 2014

TIP: Hein, Ivika "Draamaraamat" Maurus, 2014

Meieni jõudsid jutud, et kohalikus koolis on üks noormees, kes eirab koolikohustust ja rikub pidevalt avalikku korda.

Kool oli noormehega hädas ja tulutult suheldi nii noormehe kui ta vanematega. Ka valla sotsiaalnõunik tegeles asjaga. Kui jutt minuni jõudis, siis hakkasin otsima võimalust, kuidas selle noormehega ühendust võtta. Noortekeskus korraldab igal kevadel seikluspäeva, kus on erinevaid tegevusi. Nagu poistele ikka, meeldis ka talle airsoftlahing. Selle käigus lõin noormehega esimese kontakti. Sure alguses läksin 8-liikmelise noorteseltskonnaga Saaremaale seiklema. Ka see noormees sai kaasa kutsutud. Peale pikki kõhklemissi ta siiski otsustas tulla. Meie seiklus kestis 6 päeva. Peale esimest päeva oli meil konflikt suitsetamise ja ebasüüdsa käitumise pärast, mille peale ta lubas koju minna. Kuna ta vanemad ei olnud nõus nii kaugele talle järele tulema, jäi ta siiski meiega. Viienda päeva õhtul oli meil kokkuvõtter istumine, kus me siis rääkisime, kuidas see seiklus meid mõjutanud on.

Selle noormehega rääkisime aga hiljem eraldi ja ta tänas mind, et ma ei olnud kaotanud lootust tema suhtes. See noormees ei olnud halb, vaid teda koheldi kui halba ja tal tekkis trots täiskasvanute suhtes. Suhtlen selle noormehega siiani ja ta jätkas oma kooliteed teises koolis. Seni ei ole tal seal probleeme olnud.

Minult on küsitud, miks ma sellele 6-päevasele seiklusele nii palju raha kulutasin. See poiss oli seda kulutamist väärt!

3.5 SEIKLUSKASVATUS

Artikli autoriks on Piret Eit, kes töötab Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias (TÜVKA) noorsootöö metoodika lektorina. Ta õpetab tulevas-tele huvijuhtidele noorsootööd, elamuspedagoogi-kaga seotud erinevaid meetodeid, välitegevuste ja seikluskasvatusega seotud oskusi. Piret on lõpetanud 1993. a Tartu Ülikooli geoloogia eriala (võrdsus-tatud magistriga) ja alustas tudengina seiklemise ja välitegevustega alpiklubis Firn. 2010. aastast omab noorsootöötaja 5., nüüdseks 7. taseme kutset ja jalgsimatka treeneri 3. taseme kutset. 2010.-2012. aastal õppis Soomes HUMAKis magistrkursusel „Noorsootöö ja sotsiaalne võrdsus“ ning kaitses seal magistrkraadi (Master of Humaniti). Piret peab oluliseks inimeste avatust õppida igast kogemusest ja leida õigeid lahendusi koos teistega tegutsedes, „seades meeskonna õnnestumise kõrgemale isiklikust edust“, nagu on öelnud seikluskasvatuse isa Kurt Hahn.

SEIKLUSKASVATUSLIKE²⁴ tegevuste sihiks on „pakkuda põnevust, sotsiaalset ja füüsilist ettearvamatut olukorda, probleemse situatsiooni lahendamist koos grupiga väljaspool tavapärast olukorda, juhendaja toetust (suunatud aruteludes) tunnetuslike ebakõladega toimetulekuks ning õpitud kogemuse ülekannet pärisellu.“ (Priest ja Gass 2005).

Seikluskasvatuse meetodid on „üksikisikule või rühmale lahendamiseks antud ülesanded, mille lahendamise käigus toimub füüsiliselt, intellektuaalselt ja emotsionaalselt eesmärgistatud tegevus“ (Soidra-Zujev 2003, lk 18).

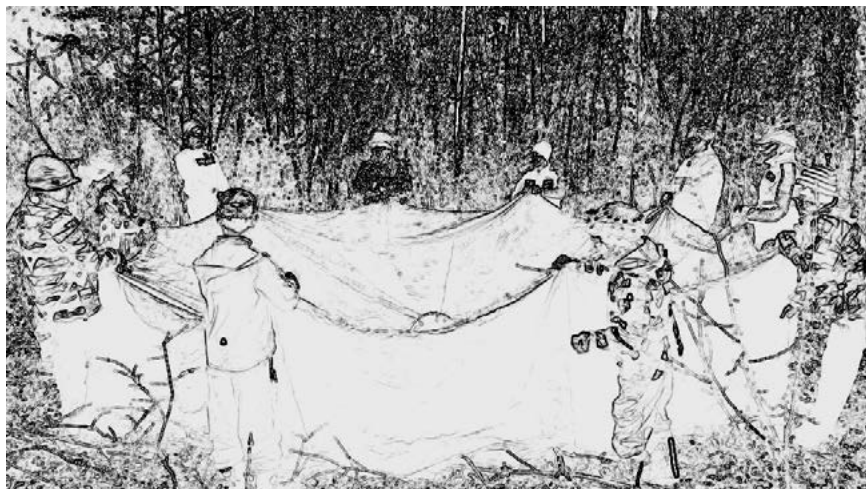
Seikluskasvatuses on suur osa välitegevustel ja palju seoseid õues õppimise-ga, kuid seda võib teha ka siseruumides. Seikluskasvatuse olulised komponendid on risk ja põnevus, mis on erilise tähtsusega vanemas eas noorte jaoks. Seda rakendas Kurt Hahn, luues Award-programmi (<http://www.intaward.org>), mis on mõeldud noortele alates 14. eluaastast.

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=NF3CfFT-5Qg>

Mis on seiklus-matkamine?

Seiklus-matkamine on seikluskasvatuse osa ja üks valdkond noortele suunatud Award-programmist, mis on loodud 1956. aastal Kurt Hahni poolt. Matkamine on reguleeritud Eesti Vabariigis matkatreeneri kutsega (www.matkaliit.ee). Matk on planeeritud liikumine looduses punktist A punkti B (Matkamine – treeneri käsiraamat).

SEIKLUS-MATK²⁵ on seikluskasvatuse põhimõtteid järgiv välitegevus, milleks võib olla 2–3-päevane väljasõit koos põnevate ülesannete lahendamise ja matkaga loodusesse ning kus ööbimine toimub koos grupiga etteplaneeritud ööbimiskohtades (telgis või majades).

Seikluskasvatustlikus tegevuses osaleja õpib paremini tundma oma grupikaaslast ja iseennast (oma sügavamaid varjatud omadusi, laieneb Mina-pilt ja arusaamine endast). Sügavamalt saavad puudutatud osalejate tunded ning emotsioonide ja põnevuse kaudu on haaratud õppeprotsessi kogu loomus. Rühmakaaslased ja juhendaja toimivad peeglitena, mis aitavad osalejal paremini mõista enda käitumist ja läbielatud tundeid.

²⁵ Award-programmi juhendaja käsiraamat

Õpiväljundid on osaleja teadmised, oskused ja võime kasutada saadud teadmisi, meeskonnaga arvestamine ja koostöö, toimetulek konfliktsetes olukordades, väljakutse vastuvõtmine vs loobumine, raskuste ületamine, loovuse ja kujutlusvõime arendamine probleemseid olukordi lahendades.

Seiklus-matkale minnes on vaja kindlasti matkajuhi ettevalmistust. Matkajuhil on oluline läbida eelnev koolitus, et ta suudaks matka turvaliselt läbi viia. Koolitust peab läbi viima kvalifitseeritud ja kogemustega instruktor. Teooria ja praktika peavad käima käsikäes. On oluline rõhutada, et seikluslik matk sisaldab mitmeid riskielemente. Seetõttu on oluline, et kõiki võimalikke riske oleks koolituse käigus korralikult käsitletud, et vähendada õnnetuste juhtumise võimalikkust ja vähendada võimalikke tagajärgi, kui õnnetus siiski juhtub.

Seiklus-matkamisele eelnev juhendajate koolitus Award-programmi raames sisaldab järgmisi teemasid:

- matkamise ja seiklusmatka olemus; matkaks valmistumine, matkaliigid;
- matkaks vajalik varustus ja selle kasutamine;
- teekonna planeerimine;
- orienteerumine;
- laagrisse jäämine ja sellega seonduv, sealhulgas ka toit ja toidu valmistamine;
- meeskonna loomine ja juhiks olemine; grupiprotsessid, grupiliikmete rollid;
- tehnilised oskused tulenevalt matka liigist;
- ümbruskonna jälgimine ja andmete salvestamine;
- vestluse juhtimine, refleksioonimeetodid ja analüüs;
- riskianalüüs ja tegutsemine ohuolukorras;
- esmaabi (olemas kehtiv 8-tunnise esmaabikoolituse tunnistus).

Matkajuht peab eelnevalt tutvuma matka marsruudiga ja ööbimiskohtadega matkal. Matka planeerimisel on vaja selgitada välja logistika, matka algus- ja lõpp-punkt. Osalejad peavad olema informeeritud. Matka ajal on vaja kindlustada turva-auto olemasolu vähemalt telefonikõne kaugusel, et oleks võimalik abistada osalejaid õnnestuse või kurnatuse korral. Matkakorraldaja peab taotlema vajalikud load ja kokkulepped (sh territooriumi valdajalt, päästemeti ja/või looduskaitseala valdaja jm seaduses ettenähtud korras).

Matkal osalejad kaasatakse matka planeerimisse ja tegevustesse ettevalmistusest alates ja nad ei ole mitte reisijad, vaid oma eluolu „kaaskorraldajad“ matka ajal. Enne matka on kindlaks määratud eesmärk, mida on arutatud osalejatega matka ettevalmistamise kohtumisel ja/või noortele suunatud matkaeelse koolituse perioodil.

Valitud matka marsruudi raskus ja distantsi pikkus sõltub grupi võime- test. Juhendaja peab suutma hinnata osalejate võimeid ja eelnevat ette- valmistust ning vastavalt sellele matka kestvuse ja pikkuse planeerima. Vajadusel võib ettevalmistamise etapis rühma võimetest arusaamiseks kasutada lühemat ühepäevast matka või retke. See sobib nii liikumisvõi- mekuse väljaselgitamiseks kui ka varustuse sobivuse testimiseks indivi- duaalselt ja grupis. Award-programmis oli ette antud ka matkade pikkus ja kestvus. Näiteks füüsiliselt võimekate (ja vanemate) noorte grupis, kes matkavad jala normaalsetes oludes, võiks matka pikkuseks olla kahe- päevasel matkal ~20–30 km ja kolmepäevasel 40–50 km (päevade peale kokku). Aeg liikumiseks kahepäevasel matkal võiks olla 12 tundi ehk kuus tundi päevas ja kolmepäevasel matkal 21 tundi. Kusjuures aeg, mis kulub laagripaiga ettevalmistamisele, magamisele, söögi tegemisele ja söömisele, ei ole liikumiseks määratud aja sisse arvestatud. (Award-pro- grammi juhendaja käsiraamat).

Matkaks ettevalmistamine koos noortegrupiga

Miks seda on vaja? Selleks et peale kohtumist on osaleja:

- motiveeritud, põnevil ja informeeritud;
- vastatud on matka planeerimise seisukohast viiele kõige tähtsamale küsimusele: Kuhu? Miks? Kellega? Millal? (Kui kauaks?) ja Kuidas?;
- matkaks varustatud (koju kaasa ja/või toob tagasi) infokirja ja lapsevanema allkirjaga nõusolekulehega (kui see on kogu projektis osalemise kohta tehtud eelnevalt, siis uut allkirja pole vaja);
- omandanud oskuse kotti pakkida ja matkaks sobilikke asju valida;
- teadvustab oma ootusi ja hirme, tunneb grupikaaslastega sidet (teab nende ootusi/hirme).

Enne seiklus-matkale minekut on vaja

- Selgitada välja isiklikud ootused ja hirmud (usaldusliku ja abivalmis õhkkonna loomine).
- Sõlmida koos tegutsemise põhimõtted ja kokkulepped. Arutelu võib alustada küsimustega: Millist kohtlemist ma eeldan teiselt? Millist suhtumist luban pakkuda matkal teistele? Edasi võib rääkida mõne õpetliku loo seikluskasvatuse ja koostegutsemise põhimõtetest. Lugu ja grupi kokkulepped kajastavad järgmisi väärtusi: koostöö, igal liikmel on oma roll meeskonnas, positiivne suhtumine, vigadest õppimine, ise eeskujuks olemine, austus, pühendumine eesmärgile, abivalmidus ja hoolivus, turvalisus. Need on hästi tähtsad põhimõtted, ilma milleta me metsikus looduses hakkama ei saaks. Me saame loota ainult iseenda ja üksteise peale.

Võimalik meetod: vestlus ja arutelu. Küsimused, mida grupijuht võib küsida individuaalselt või grupilt, on: Mida sa ootad, loodad/soovid, et juhtuks matkal/väljasõidul? Mida sa ei taha, et juhtuks matkal/väljasõidul? Hea on grupiliikmetel lasta 2-3 minutit individuaalselt mõtiskleda ja igaüks iseseisvalt kirjutab oma mõtted eri värvi märkme-paberitele (1 ootus ühele rahulikku värvi paberile/1 hirm ühele erksat värvi paberile, kasutada võib nii palju pabereid, kui on erinevaid ootusi ja hirme). Kokkuvõtte tegemiseks pannakse kõik ootused ja hirmud suurele paberile või tahvlile ja arutatakse koos läbi. Selline lähenemine annab võimaluse kõigil oma mõtteid ja tundeid väljendada ning teiste mõtteid kuulata. Juhendaja lõpetab ringi, ütleb oma ootused, peegeldab inimeste arvamusi ja teeb kokkuvõtte.

Kokkuvõtte tegemine ja kogemuste jagamine seiklus-matkast

Eesmärk – vaadata tagasi ühisele seikluslikule koostöökogemusele, jagada arvamusi ja leida õpimomendid, õppida saadud kogemustest, korrata koos üle eduka koostegutsemise põhitõed, leida (julgeda tunnista) oma tugevad ja nõrgad küljed (õppida paremini tundma iseennast keerulistes olukordades), sõnastada oma edu/ebaedu momendid, teha sõnaline ülevaade eluolukordadele (siia võib põimida ka järgmise teema – heategevuseks valmistumine).

Tagasiside/arutelu ring rühmas (juhendaja esitab küsimused, kõik räägivad kordamööda, võib kasutada mõnda asja, mis käib ringi ja on rääkija käes, kuni ta räägib, ning antakse edasi, kui jutt sai otsa ja järg läheb edasi). Esimesena (N. matka viimasel päeval, vahetult kohe peale tegevusi) räägitakse rohkem tunnetest „Mida/kuidas ma tundsin?“ Aja möödudes (näiteks järgmisel päeval või järgmisel kohutumisel) räägitakse rohkem põhjustest – miks ma nii tundsin? Vestluses peaks iga rääkija keskenduma iseendale (Mida tundsin? Mida mina oleks saanud teha antud olukorras?) Püütakse vältida (või tunduvalt vähem) räägitakse teistest (s.o miks keegi teine oleks pidanud midagi teisiti tegema? – Ei jagata õpetussõnu teiste kohta. Enne rääkimist teeb juhendaja sissejuhatuse/eelhäälestuse (ütleb, mida ja kuidas me teeme) ja võib teha oma öelduga näidise, teine juhendaja võiks rääkimisingi lõpetada, et vajadusel võtta kokku ja korrata üle head/õpetlikud momendid.

Analüüsimist alustame lähtuvalt teemast või osalejate väljatoodud tunnete, põhjuste ja põhjenduste otsimisega toimunule – miks nii läks? Miks sa nii tundsid? Mida oleks saanud Sina ise teha teisiti? Kuidas õnnestus matkal seatud eesmärkide täitmine? Õpimomendi väljatoomine (mida peate kõige õpetlikumaks? Miks?) ja ülekandmine teistele eluolukordadele ehk kus ja kuidas saaksime seda kasutada tulevikus.

Matkamiseks ja välitegevusteks läheb kindlasti vaja:

- magamiskott ja magamismatt;
- vihma- ja tuulekindel jope (keep või kilekas, ka kile 1x1,2 m aitab häda korral vms);
- vahetusjalatsid (hoones sees liikumiseks);
- nõud – kaus, lusikas, tass – mittepurunevast materjalist;

- joogipudel – mitte klaasist (sügis-talvel sobib ka termos);
- hügieenitarbed (seep, käterätt, hambapasta ja -hari);
- isiklikud ravimid (õpi tundma oma organismi ja võta vajalikud rohud + plaastrid ise kaasa);
- müts, sall ja kindad.

Matkaks sobilikud vahetusriided: (vajad neid juhul, kui peaks märjaks saama):

- sportlikud riided, näiteks dressid või kampsun/fliis ja pikad püksid;
- pikkade ja lühikeste varrukatega T-särk;
- sokid (1-3 paari) ja villased sokid (1-2 paari), ja toas liikumise sussid/sokid;
- vihmakindlad riided (vahel ka kummikud).

Näide matka menüüst (Toit, mida igäüks kaasa võtab ja koos grupiga valmistame söögid ning jagame ühiselt):

- Reede LS – purgisupp (hernesupp), leib (rukkileib, Rehe), siirup, midagi ühiselt jagada
- Reede ÕS – ühepajatoit fooliumis (kartul, porgand, kapsas, sibul), + liha/gr.vorst, leib, morss
- Laupäeva HS – puder (kaerahelves), leib, sai, või juust, vorst (sink), tomat ja kurk
- Laupäeva LS – seljanka (leib, sai), morss, hapukoor
- Laupäeva ÕS – makaronid konserviga
- Pühapäeva HS – puder (kaerahelves), leib, sai, või juust, vorst (sink), tomat ja kurk

TIP: Award program (Eit), Noorsootõtaja mitmekultuurilises keskkonnas, MISA, 2005

TIP: Treenerite tasemekoolituse käsiraamat

TIP: Mis on Award programm?

Võrgustiku kohtumisel arutasime noormehe probleeme nii koolis, kodus, noortekeskuses kui mujal.

Teda oli üritatud aidata juba ka tema eelmises elukohas, seal kahjuks tulemusteta. Meile saabudes oli peamiseks probleemiks tema mitteilmumine kooli. Kuna noortekeskuses ta siiski käis, saime temaga seal jutu peale. Arutades ta käitumismuresid, leidsime üheskoos, et äkki sobiks tallegi käia meie grupis, kus õpitakse enda ning oma tunnetega hakkama saama.

Läbi selle sai Noormees paremale suhtlemisjärjele ka kooli sotsiaalpedagoogiga, tänu millele saadi ka koolis tema probleemidega paremini hakkama. Kui tegelikult on poiss asjalik ja elust huvitatud, siis võtsime kaasa ka MoNo tegevustesse teistesse piirkondadesse. Kuigi lugu ei ole veel kaugeltki läbi, siis usume, et kõik meie tegevused on poissi ainult paremuse poole suunanud.

3.6 KONFLIKTILAHENDAMISE PROGRAMM

Artikli koostas sotsiaalpedagoog Merle Alamaa, kes on 14 aastat tegelenud vanglates konfliktilahendamise programmi Agressiivsuse Asendamise Treening läbiviimise ja koolitamisega. Merle on praegu MTÜ Öökull Koolitus- ja Nõustamiskeskuse TEAN koolitaja ning MTÜ ProVida NRK sotsiaaltöötaja. Merle on sotsiaalprogrammi "Murdepunkt" üks autoritest.

Eesti ANK delegatsioon osales aprillis 2014 õppevisiidil Oslos, kus tutvus erinevate töenduspõhiste meetodikatega, millest üks oli ART ehk Agressiooni asendamise treening. Olles teadlikud, et Eestis ei ole rahvusvahelist ART-programmi litsentsi ega ka programmi originaalkäsiraamatu ametlikku tõlget ja meil ei ole lubatud kasutada kaubamärki ART (Aggression Replacement Training®), pöörduti noorsootöötajate baasteadmiste, silmaringi laiendamise ning innustamise eesmärgil antud programmist MTÜ Öökull poole, kes on saanud ART koolituse läbiviimiseks loa Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt (koolitusluba nr 6188HTM). 2014. aasta sügisel viidi läbi kaks erinevat agressiooni asendamise treeningprogrammi meetodikat tutvustavat baaskoolitust (nimetatud ka välja antud tunnistusel). Koolitus koosnes neljast koolituspäevast ja selle käigus anti ülevaade ühe maailmas laialt kasutatava suhtlemisprogrammi eesmärgist, teoreetilisest taustast ja struktuurist (programmi ülesehitus ja rakendusprintsipid). Eelkõige andis koolitus teadmisi sotsiaalsete oskuste ja enesekontrolli arendamise põhitõdedest. Koolituselt saadud teadmisi saavad noortekeskuste töötajad oma igapäevases töös (varajane märkamine) kasutada.

M. Alamaa, koolitaja: Kui tulevikus planeeritakse litsentseeritud täisprogrammi viia läbi ka noortekeskuses, see tähendab, et noored osalevad programmis vabal ajal, mitte koolitundide ajal, siis võivad noored grupis osalemiseks vajada esialgu välist motiveerimist. Seega tasub programmi läbiviijatel mõelda, mis võiks olla just nende noorte jaoks motivatsiooniks, et kaasa töötada ning läbida sedavõrd pingutust nõudev grupiprogramm. Kolmel korral nädalas koolivälisel ajal noorte koondamine võib osutuda omaette väljakutseks, kuid atraktiivse motivaatori olemasolul on see siiski kindlasti võimalik. Iga noorsootöötaja tunneb enda noori kõige paremini, kuid alati tasub noorte endi käest küsida, mida nad sooviksid grupi lõpetamise puhul ette võtta, et ennast tunnustada.

Programm riskikäitumisele kalduvatele noortele

Agressiooni asendamise treening (edaspidi ART-programm) on grupeeritud läbiviidav tõendus põhine programm, mille abil arendatakse laste ja noorte sotsiaalset kompetentsust sellisel, et nad tunneksid end teiste inimestega suhtlemisel kindlamalt ning oskaksid saavutada enda eesmärgid kaasinimeste suhtes vägivalda kasutamata. Programmi näol on tegemist olulise osaga kriminaalpreventsioonist – mida varem lastele konkreetseid sotsiaalseid oskusi, sh enesekontrollioskusi ja empaatiaoskusi õpetada, seda suurem on tõenäosus, et nad suudavad edaspidi agressiivseid impulsse õigeaegselt pidurdada.

Programm lähtub eeldusest, et kõik, mida on võimalik õppida, on võimalik ka ümber õppida. Programmis keskendutakse läbivalt kõigile kolmele komponendile – käitumuslikuks komponendiks on sotsiaalsete oskuste treening, emotsioonide juhtimisega tegeleb viha ohjamise treening ning kognitiivseks komponendiks on kõlbelise arutlemise treening.

Sotsiaalsete oskuste treening (*Skillstreaming*) – õpitakse konstruktiivseid sotsiaalseid oskusi mudelõppe meetodil, st treenerid mudeldavad konkreetse oskuse (näiteks toimetulek grupi survega) reaalse elu näite varal ette ning seejärel viiakse läbi rolliharjutused, kus iga grupiliige saab konkreetset oskust oma näite varal harjutada.

Viha ohjamise treening (*Anger Control Training*) – õpitakse esmalt ära tundma ärrituse teket, selle põhjustajaid ja tundemärke ning seejärel kasutama individuaalseid rahustavaid võtteid.

Kõlbelise arutlemise treening (*Moral Reasoning Training*) – õpitakse erinevaid keerulisi kõlbelisi dilemmasid lahendama, vaadeldes olukordi läbi erinevate perspektiivide, võttes arvesse alternatiivseid seisukohti ning tegema keerulistest olukordades küpsemaid (vähem enesekeskseid) otsuseid.

Tegemist on programmiga, mis kombineerib kognitiivse teraapia ja käitumusliku teraapia tehnikate kasutamist.

Mida arvestada?

1. Programm on spetsiifiliselt suunatud krooniliselt agressiivselt käituma kalduvatele noortele, grupi moodustamisel on mõistlik lähtuda heterogeensuse põhimõttest.
2. Äärmuslikult agressiivsete kalduvustega noori ühte gruppi koondades ei pruugi sekkumise tulemus vastata ootustele.
3. Parimaks peetakse gruppe, kus on erineva riskitasemega noori ning raskemaid juhtumeid kuni 1/3.
4. Grupi moodustamisel tuleks silmas pidada seda, et noored oleksid ka enam-vähem ühealsed.
5. Parima tulemuse saavutamiseks on soovituslik korraldada ka infotund lapsevanematele ja noortega töötavatele võrgustikuliikmetele.
6. Infotunnis tuleks tutvustada programmi olemust, läbiviidavaid tegevusi ja koduülesandeid ning paluda võrgustikuliikmetel noort tema pingutustes toetada (näiteks tunnustada tavapärasest erineva positiivse käitumise eest, aidata kaasa õpitud sotsiaalse oskuse harjutamisel).

TIP: Glick, B., Gibbs, J.C. (2011). *Aggression Replacement Training: A Comprehensive Intervention for Aggressive Youth*. Third edition – revised and expanded. Champaign, IL: Research Press.

TIP: Goldstein, A.P. (1999). *The Prepare Curriculum: Teaching prosocial competencies*. Champaign, IL: Research Press.

TIP: Goldstein, A.P., Martens, B.K. (2000). *Lasting Change: Methods for enhancing generalization of gain*. Champaign, IL: Research Press.

Noormees oli varajasemalt teinud väga kohatuid nalju ning püüdnud pidevalt tähelepanu vaid läbi pahanduste.

Kaasates teda viimase aasta jooksul nii huvitegevustesse, huvipõhiste metoodikate gruppi, võrgustiku tegevustesse kui ka Murdepunkti-programmi võime julgelt kinnitada, et näeme temas positiivseid muutusi.

Seda on märganud ka tema vanemad ning õpetajad. Sellel aastal tunnustasime teda ka noortekeskuse sünnipäeval teagusama noore tiitliga – ta on muutunud väga abivalmiks, tähelepanelikuks, hoolivaks ja enesekindlamaks.

3.7 SOTSIAALPROGRAMM “MURDEPUNKT”

2015–2016 viis Eesti ANK ellu Euroopa Majanduspiirkonna toetuste programmi “Riskilapsed ja -noored” avatud taotlusvooru „Tõrjutud noorte sotsiaalne kaasamine ja õigusrikkumiste ennetamine“ poolt toetatud projekti nimega sotsiaalprogramm “Murdepunkt”²⁶. Siinkohal on hea anda ülevaade, mis programm see on.

„Murdepunkt“ on sotsiaalsete oskuste arendamise programm, mis aitab noorel avastada oma tugevusi ja luua paremaid suhteid nii enda kui ka ümbritsevaga. Samuti sobib programm kasutamiseks alaealiste mõjutusvahendina.

Programm on suunatud 13–17-aastastele noortele, kes kalduvad riskikäitumisele või on juba pannud toime kergemaid õigusrikkumisi.

Programmi rakendamine toimub nelja kuu jooksul, üks kord nädalas.

Programmi ülesehitus:

1. programm koosneb 12 grupikohtumisest, mida juhivad 2 grupijuhti;
2. grupis osaleb 6–12 noort;
3. kohtumistel õpitakse mänguliselt, harjutades ja arutledes;
4. koos tehakse seikluslik väljasõit ja viiakse ellu heategevuslik algatus;
5. grupikohtumistele eelneb ja järgneb individuaalne kohtumine noore ning tema vanemaga.

Mida noored õpivad?

- kuulama;
- ennast väljendama;
- tundeid kontrollima;
- meeskonnas tegutsema;
- teisi tunnustama;
- enda käitumist analüüsima;
- kaaslastest hoolima ja neid toetama.

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=H5fDS256lkk&feature=youtu.be>

Kus?

Programmi elluviimiseks on saanud väljaõppe grupijuhid kaheteistkümnes maakonnas: Harju, Hiiu, Ida-Viru, Jõgeva, Järva, Lääne-Viru, Põlva, Pärnu, Tartu, Valga, Viljandi, Võru.

Grupid moodustatakse ja käivitatakse koostöös piirkondliku võrgustikuga.

Võta ühendust programmi rakendajatega ja uuri lähemalt:

<http://www.ank.ee>

Grupijuhtide tagasiside programmile:

„Meeldiv oli näha, kui palju võib täiskasvanu toetus ja mõistev suhtumine noorele anda ja kui palju annab inimlik kontakt.“ (Margit Julinen, Paide)

„Mõistsin järjest enam, et mitteformaalne õpe ja mängulisus on tõsis-te teemade puhul parim viis noori kaasata. Noored käisid grupikoh-tumistel, sest tundsid end vajaliku ja kaasatuna, mitte kohustatuna.“ (Kadi Kaar, Pärnu)

3.8 TUGIPROGRAMM “NOORTE TUGILA”

Noorte Tugila on Eestis rakendatav tegevuskava 15–26 aastatele õppimise või tööga hõivamata noortele. Aastateks 2015–2018 on Eesti ANK poolt koostatud Noorte Tugila tegevuskava, mis võimaldab neil aastatel toetada umbes 8800 õppimise või töötamisega hõivamata noort vanuses 15–26.

Noorte Tugila on osa Euroopa Liidu poolt algatatud Eesti Noortegarantii riiklikust tegevuskavast, mille eesmärgiks on töö kaotanud või koolist lahkunud noortele võimalikult kiire naasmine ühiskonnaellu. Programmi tegevuste elluviimist rahastatakse haridus- ja teadusministri kinnitatud ja ESF kaasrahastatud programmi „Tõrjutusriskis noorte kaasamine ja noorte tööhõivelisuse parandamine“ alusel.

Tugitegevused on suunatud kohalikule tasandile ehk noorele võimalikult lähedale ja tema igapäevaelu keskkonda. Noorte Tugilad asuvad üle kogu Eesti. Riik jaotub piirkondadeks, millest iga alla koonduvad mitu kohalikku omavalitsust. Aastatel 2015–2018 teostab programmi ligi 35 noortekeskust, kellest igaüks suudab tegutseda kuus kuni 30 noorega. Programmi eesmärk on, et igas Tugilas saaks nõu ja abi vähemalt 53–70 noort aastas.

Igas piirkonnas on loodud tegevuskaart. Tegevuskaart annab vastuse, kuidas noorteni jõutakse ning milliseid toetusvõimalusi piirkond saab noorele tagada. Noore toetamiseks toimub pidev kontakteerumine erinevate institutsioonide (nt kohalikud omavalitsused, Eesti Töötukassa, Rajaleidja, ettevõtted, kultuuriasutused, haridusasutused jne) ja spetsialistidega, kellel võib olla konkreetse noore toetamiseks sobivad meetmed. Kesksel kohal on individuaalne lähenemine noorele. Spetsialistid on läbinud koolitusprogrammi sh motiveeriva intervjuerimise esmatasandi koolituse.

Noorte Tugila tegevus keskendub neljale faasile:

1. noore ülesleidmisele otsiva noorsootöö või võrgustikutöö kaudu;
2. noorega usaldusliku kontakti saavutamine, et aidata neil oma soovides selgusele jõuda;
3. noore motiveerimine/jõustamine läbi noorsootöö võimaluste, et suunata ta teadmisi ja oskusi omandama või tööturule sisenema;
4. noorega kontakti hoimine peale programmist väljumist vähemalt 6 kuud.

Ühe noore kohta nähakse programmis aktiivset olekut üks kuni kuus kuud (erisustega). Kõik etapid dokumenteeritakse Noortekeskuste Logiraamatus. Loe lisa lk 12.

Noorte Tugila tegevuse sisu keskmine kuumah:

- piirkonna võimaluste ja koostööpartnerite kaardistamine ja info uuendamine, edastamine 5%;
- võrgustikutöö (noore leidmiseks ja tegevuste planeerimiseks) 5%;
- mobiilne noorsootöö, teised noortega kontakti loomise võimalused 25%;
- individuaalne coaching 25%;
- grupimeetodil nõustamine 5%;
- noore ja asutuste omavahelise kontakti toetamine ja arendamine 20%;
- gruppidele suunatud ühistegevused ja korraldus 15%;
- analüüs ja planeerimine 5%.

Loe lisa www.tugila.ee

Kõige enam lähel hinge noore poisi lugu, kes leidis ennast draamaõppes.

Muidu vaikne poiss avastas endas näitleja ning esineja. Talle ei olnud seda võimalust enne tutvustatud, et ta võiks näitlemises hea olla. Noormees elab koos ema, vanema venna ja noorema õega. Näiteringi tülles oli ta veidi kahtlustav, kuid soov midagi uut proovida sai noormehest võitu. Peale viiendat kohtumist ja lugematu hulka draamaõppe tehnikaid hiljem oli noormees avatum. Noormees asus grupiga jagama oma ideesid ning tema oli ka üks paroodianumbrite idee generaatoritest. Kogu selle aja on talle näitetrupis usaldatud erinevaid ülesandeid, mille ta kenasti ka täidab.

Noormees on nõnda aktiivseks muutunud, et koostöös rahvamaja juhatajaga on ette võetud lihtsamatel sündmustel kava juhatamine. Poiss on noortekeskuse aktivist ning hoolimata sellest, et ta käib alles kuuendas klassis, suudab ta keskuses juba vabatahtlikkuse korras aidata, vaadata teiste nooremate ja vanemate noorte üle.

IV PEATÜKK

Neljas peatükk keskendub aspektidele, millele tuleb töös riskioludes elavate laste ja noortega tähelepanu pöörata. Ideed ja mõtted on kokku pandud koostöös Norra koostööpartneriga “Ungdom og Fritid”²⁷.

4.1 VASTUTUS JA OSALUS

Noore aktiivne osalemine ühiskondlikus elus ei anna talle automaatselt õigusi täiskasvanute otsustusprotsessides osaleda. Noored aga sooviksid, et nende kaasaráákimisel oleks oluliselt suurem mõju. Noorsootöötajad peavad olema noorte innustajad ja kaasajad. Nad peavad hoolitsema, et noortega arvestataks erinevates otsustusprotsessides. Noor tunneb suuremat seost iga elluviidava tegevusega, kui on saanud ise selle loomises osaleda.

Ise tehes õpivad noored vastutama. Võimalusi noortekeskuses noortele vastutuse andmiseks on mitmeid, üks nendest on anda neile roll noortekeskuses erinevate tegevuste eest hoolitseda/vastutada, näiteks huviringide juhtimine, noorteüritused, laagritegevused jms. Vastutav roll annab noorele teatud staatuse ning noor muutub enesekindlamaks ja tunneb end hästi. Vastutuse võtmine seob omakorda noort ja noortekeskust.

Vastutuse võtmine aitab lisaks edendada noorte aktiivset eluhoiakut, mille läbi noored panustavad kogukonna arengusse, ning suureneb ka vabahtlik tegutsemine.

Tegutsemise võimaldamine annab noorele julguse olla ettevõtlik, panustada kogukonna arengusse ning kaasata oma tegevustesse teisi noori, seeläbi muutub kogukond tugevamaks ning koostööaltimaks. Saadud kogemuse kaudu tõuseb noore konkurentsivõime, sest kogemustega noored on aktiivsemad järgmistes tegevustes kaasalõõmises. Paranevad noore tööturuvõimalused, kuna noor on saanud kogemusi, mida hindavad ka

²⁷ <http://www.ungogfriti.no/no/English/>

tööandjad, ning noor ei karda konkurentsi, sest eeldused konkureerimiseks on kõrgemad. Noor saavutab aktiivsema eluhoiaku, teab, millised on tema võimalused ja kuidas oma ideid realiseerida, otsides erinevaid koostööpartnereid, saades kontakte, mis edasises tegevuses on kasulikud, ning teab, kuidas omandatud teadmisi edaspidi ära kasutada.

Kose eesmärk oli rikastada noortekeskuses pakutavaid teenuseid, et need noortele rohkem huvi pakuks. Peamised tulemused on selles, et noortel tekkis järjepidevus. Saavutatud tulemus huvitegevuses ja huvipõhise metoodika rakendamises meie jaoks oli see, et need noored, kes algul olid lihtsalt kõrvaltvaatajad kas siis arglikkusest või kartusest, et ei saa hakkama, liitusid mingil ajal ja tegid kõik tegevused vapralt kaasa ning olid õnnelikud oma eduelamuse üle.

4.2 PROFESSIONAALSED NOORSOOTÖÖTAJAD

Kuna põhjused, miks noortekeskusesse tullakse, on erinevad, siis on noorsootöötaja roll noorte jaoks erinev – usaldusisikust kuni sõbra, vestluskaaslase, eeskuju, juhendaja, toetaja, õpetaja või mentorini. Seega on noorsootöötajate tööülesanded noortekeskuses väga mitmekülgsed ning hetkeolukorrast sõltuvad, mistõttu on oluline noorsootöötajate professionaalsus. Oluline on jälgida, et keskuse personalil oleks töö sisule vastav ettevalmistus ning töökoormus, mis võimaldab kvaliteetset tulemust.

Lisaks erinevate metoodikate kasutamise oskusele tuleb nende elluviimisel olla valmis järgmiseks:

- individuaalne töö noore ja noortegruppidega – oskus luua kontakti, usalduslikku õhkkonda ja tagada olukorrale vastav tegevus;
- mitteformaalse õppimise protsessi juhtimine – noorte huvide/võimete selgitamine ning sobiva arendustegevuse tagamine;
- piirkonna ja noorte tundmine – teadlikkus noorte elu tegelikkusest, keskkonnast, vajadustest ja eelistustest (sh uuringud keskuse noorte seas) ja muudest kohalikest oludest, sh pakutavatest võimalustest piirkonnas;
- oskus hinnata noorte olukorda ja vajadusi, valida ja rakendada sobivaid meetodeid ning analüüsida tehtud töö mõjusust;

probleemide märkamine, noorte nõustamine ning vajadusel spetsialisti juurde suunamine;

- koostöö teiste noortega töötavate spetsialistidega (sh osalemine võrgustikutöös) ja lapsevanematega;
- võime töötada nii iseseisvalt kui ka meeskonna liikmena, tagada arendustegevus.

Erinevate meetodiliste grupitööde elluviimisel on oluline arvestada, et kvaliteetse töö tagamiseks peab 8-12 noore kohta olema vähemalt kaks kompetentset töötajat.

Professionaalsed noorsootöötajad on oluliseks partneriks sidusvaldkondade, sh sotsiaal- ja haridusvaldkonna spetsialistidele piirkonna arendamisel. Oluline on pidev enesetäiendamisevõimalus ning stressirohke töö tõttu supervisioonide ja kovisioonide olemasolu.

Pideva koolitamise tuhinas on oluline jälgida, et teooria ja praktika oleks kooskõlas. Iga noor on unikaalne ja nii tuleb ka tema jõustamiseks lähtuda terviklikust vaaturgast ning arvestada, et noorsootöö on protsess ja õpitud mudelid on küll abiks, kuid ei tööta iga noore puhul.

4.3 KOOSTÖÖ TEISTE OSAPUOLTEGA

Noortekeskus on noorsootööasutus, mis on ümbruskonna noorsootöö korraldamise keskus ja üheks oluliseks osapoolteks noore igapäevavõrgustikus.

Noortekeskus on kui sensor. Noortekeskus kaardistab noorte eelistusi ja vajadusi, mille alusel saab professionaalne töötaja pakkuda võimalusi huvialadega süvitsi tegeleda või aidata leida lahendusi noore isiklikku elu puudutavates küsimustes. Noorsootöötaja suunab noore nt noortekeskuses tegutsevasse huviringi või loob selle noortekeskuse juurde, teavitab noori olemasolevatest noorteorganisatsioonidest, annab infot võimalike noorteprojektide kohta, korraldab kohtumisi erinevate erialade esindajatega/spetsialistidega, et avardada noore maailmapilti kehtivas elukorralduses ja tööelus.

Noortekeskuse külastamise põhjuste väljaselgitamine ja mõistmine noorsootöötaja poolt on hea võimalus planeerida keskuse tegevust ning rakendada avatud noorsootöö meetodit piirkondlikus võrgustikutöös, st

võimalik on välja selgitada, mis on paikkonna peamised vajadused ning mida konkreetsetele vanusegruppidele pakkuda. Noorsootöötaja oskuslikul juhendamisel saab teadvustamata tegevus teadvustatud tegevuseks.

Noortekeskus jälgib noorte ümber toimivat keskkonda ja aitab lahendada erinevaid noorte konfliktsituatsioone. Noort puudutava ohu või konfliktsituatsiooni korral kaasab noortekeskuse personal teisi võrgustikupartnereid, sekkub või teavitab vastavate ametkondade spetsialiste ja lapsevanemaid. Noortekeskus selgitab sealjuures noore isikliku vastutuse osatähtsust.

Noorsootöötaja teavitab vajadusel tähelepanekutest lapsevanemat või kooli; konsulteerib vajadusel lastekaitsespetsialisti, noorsoopolitsei vm spetsialistiga noore anonüümsuse tagamiseks.

Võrgustikutöö olulisus seisneb noorsootöövaldkonna kui terviku piirkondlikus arendamises koostöös teiste noortega tegelevate asutustega. Kvaliteetse tulemuse tagab kõikide osapoolte vastastikune austus, akt-septeering, usaldus, eesmärkidega vastavuses olev tööjaotus ja koormus, ladus infovahetus ning tahe tegutseda ühise eesmärgi ehk noore heaolu nimel.

Tahkuranna Avatud Noortekeskuse eesmärk osalemisel selles projektis oli põhiliselt uute võimaluste/tegevuste pakkumine noortele. Samuti noortekeskuse populaarsemaks muutmine. Olulist rolli mängis võrgustikutöö arendamine. Varasemalt oli koostöö olemas küll kõigi spetsialistidega, kuid ühiseid tegevusi/kokkusaamiseid ei olnud. Positiivses suunas arenes ka koostöö lapsevanematega. Neile tundusid noortele pakutavad tegevused nii põnevatenä, et nad oleksid soovinud ka ise osaleda. Antud programmi raames said noored uusi kogemusi, avastada iseend ja arendada meeskonnatööoskust.

4.4 TEAVITUSTÖÖ

Noortekeskustes tehtav töö on suure väärtusega. Et kedagi kaasata, suunata, mõjutada või toetada, tuleb pidevalt tegeleda teavitustööga, et vajalikud osapooled, sh nii noored kui ka koostööpartnerid, selle info kätte saaksid.

Sel põhjusel on muutunud oluliseks noortekeskuste teadlikum mobiilse noorsootöö kasutamine noorteinfo edastamiseks või interneti kaudu kontakti saamiseks, sotsiaalmeedia võimalused, artiklid meedias, eksperitiisarvamuse või päevakajalistel teemadel mõtete avaldamine meedias jms.

Märjamaa projektis osalemise eesmärgiks oli noortekeskust ja noorsootööd kohalikul tasandil laiemalt tutvustada. Projekti käigus viisime ellu mitmeid tegevusi, mis aitasid piirkonna noorteni jõuda ja neid noorsootöö tegevustesse kaasata. Kõige paremini toimis MoNo, mille käigus jõudis noorsootöö teenus ka noorteni, kes ei teadnud sellest varem midagi. Oluline oli ka konfliktilahendamise programm, mis aitas noortel õppida tundma konflikte ja arendada oskusi, kuidas nendega toime tulla. Olulisel kohal oli võrgustikutöö, mis andis noortekeskuse tegevustele uusi sisendeid.

Pärnu keskuse üheks eesmärgiks oli kindlasti pakkuda oma kohalikule noorele rohkem põnevaid ja neid arendavaid tegevusi. Lisaks anda märku ühiskonnale, sh lastevanematele, kes või mis on noortekeskus. Teadvustada, mis on noorsootöö. Milline roll on noortekeskusel ühiskonnas? Kes on noorsootöötaja ja milline on tema roll? Kõikidele sellistele küsimustele püüdsime anda läbi oma igapäevast ettevõtte vastuse ning saime sellega ka hakkama. Oleme tänaseks saanud ühiskonna tähelepanu, lastevanemate tõusva usalduse, leidnud toetavad ja usaldavad koostööpartnerid.

Rõuge keskuse eesmärk oli suurendada tegevuste mitmekesisust ja tegevuste kvaliteeti. Lisaks sellele, et saavutasime seatud eesmärgid, oli meie tulemuseks ka see, et meie tegevus on tänaseks rohkem nähtav, seda teatakse. Lisaks koolile teavad meie tegevust ka sotsiaalvaldkonna inimesed, politsei, külaseltsid. Oma asutuse siseselt peame oluliseks tulemuseks meeskonnana töötamise oskuste paranemist.

Tõhusaim viis partnerite kaasamiseks ja teavitamiseks on võrgustikutöö ja ühistegevuste elluviimises osalemine. Ühised eduelamused panevad aluse jätkusuutlikumaks koostööks, mis hoiab kokku kõikide osapoolte inim- ja rahalisi ressursse. Ühiselt jõutakse suurema hulga noorteni ning pakutavad tegevused on mitmekülgsemad.

4.5 SOTSIAALNE KAASATUS

Riskiroludes kasvavate noorte kaasamine ühiskondlikku tegevusesse on oluline aspekt, millega peab tegelema iga noortekeskus.

Avatud noorsootöö meetod on hetkel ainuke kohaliku tasandi avaliku sektori vabatahtliku osalusega tegevus/teenus, kus puuduvad noortele osalustingimused. Noorel ei pea olema eeteadmisi, oskusi või kogemusi. Noortekeskuste tegevuste kohta saate lugeda punktis 1.1.

Saarde keskus on jõudnud arusaamisele, et mõnel noorel on turvalisem olla keskses kui oma kodus. Probleemid on kerged tekkima, kui rollid elus vahetuvad ja sõpradest saavad usaldusisikud. Kui side vanematega on mingil põhjusel kahanenud, siis lapsevanema rolli on sunnitud asendama teiste hulgas ka noorsootöötajad. Projektiga soovisime omalt poolt tuge pakkuda nendele peredele, kus vanematel pole piisavalt aega oma laste jaoks. Nooremad said projekti toel osa huvitegevusest, seikluskasvatusest. Vanematele noortele, kes veedavad sagedamini koos sõpradega aega, saime pakkuda erinevaid ühistegevusi. Projekti tegevuste abil püüdsime noori kuulata ja märgata nende erivajadusi. Alati pole vaja reageerida ega kaasata spetsialiste, piisab ka vaid ära KUULAMISEST.

Meie soov oli, et Haapsalu noortekeskus oleks noortele atraktiivne koht, kus noorele pakutakse erinevaid noorsootöö teenuseid. Eesmärgiks oli programmi raames noorte aktiivne kaasamine noortetegevuste algatamiseks ning arendamiseks. Võimaldada neile suhtlemist ja arendavat tegevust talle sobival kodu- ja koolivälisel ajal ning noorte suviste tegevuste läbiviimine, milleks antud programmi raames oli laagri korraldamine. Noored tunnevad enam huvi noortekeskuse tegemiste vastu, soovivad nendes tegevustes osaleda ja on juurde saanud uusi tutvusi ning seeläbi avardanud oma silmaringi.

Noorte valmisolekut noortekeskuse tegevustes osalemiseks mõjutab oluliselt keskkond.

Noortekeskuse ruumi planeerimisel ja sisustamisel on oluline arvestada noorte eelistusi. Avatud ja kutsuv keskkond on noortele esmatähtis vajaliku mugavus- ja turvatunde saavutamiseks. Turvaline ja hubane keskkond loob eelduse ka nende noorte kaasamiseks, kellel kodune toetus puudub või esineb muid sotsiaalseid probleeme. Sellisel juhul on noortekeskus kohaks, kus on võimalik tuge ja abi otsida.

Idealis peaks noor esmalt sisse astuma nn neutraalsesse tsooni ehk avatud ruumi maja keskel (südames). Nii tekitame suure avatud ruumiga nn ühtse tunde, mida on hea integreerida teiste ümber asuvate ruumidega. Noore jaoks on see neutraalne tsoon, kus kompida võimalusi. Avatud ruum võib olla klassiruumi või spordisaali suurune, see sõltub piirkonna vajadustest, osalevate noorte arvust, pakutavatest tegevusprogrammidest ja KOV-i võimekusest selle haldamisel.

Noortekeskusesse tullakse erinevatel põhjustel. Mõne noore külastuse eesmärk on konkreetse teabe otsimine, teisel suunamine koostöövõrgustiku poolt, kolmas soovib õppida või osaleda infopäeval. Suur osa noori tuleb lihtsalt sõbraga kaasa, huvitegevuses või konkreetsetel üritustel osalemise pärast. See on suur võimalus kaasata erinevate vanuste, taustade, arengutaseme ja huvidega noori erinevatesse tegevustesse.

Noortekeskuse tegevustesse on viimastel aastatel järjest enam jõudnud erivajadustega noored. Sel puhul on väga oluline olnud kaasata tegevus-

se planeerimisse võrgustikupartnereid ja tugispetsialiste ning osaleda täiendkoolitustel.

Jälgides noorsootöös osalevaid noori, võib tõdeda, et minna on veel suur samm, et noortekeskustesse jõuaks järjest enam erinevate taustadega noori. Viimane aga eeldab pidevaid uusi ressursse nii teadmiste, rahaliste toetuste, spetsialistide kui ka koolituste/nõustamise osas.

Ülenurme ning Tõrvandi Pere- ja noortekeskus osales projektis, sest soovis kaasata uusi noori tegevustesse ning pakkuda neile mitmekülgseid arenguvõimalusi. Samuti soovisime kasutada oma töös uusi noorsootöö meetodeid. Projekti vältel tegelesid meie keskused mobiilse noorsootöö, võrgustikutöö, huvipõhise metoodika ja kahe huvitegevuse rakendamisega. Võrgustikutöö raames toimus kolm ühissündmust kooliga ning kaasatud sai seeläbi 150 noort. Tänu huvitegevuste meetmele löime Ülenurme Pere- ja noortekeskusesse uue huvitegevuse – kokandusringi. Huvipõhise metoodika rakendamine arendas noorte sotsiaalseid oskuseid, sh meeskonnatöö, kriitilisus, suhtlemine ja edulamus. Mobiilse noorsootöö rakendamine käivitas mitmed sündmused Ülenurme valla küladel ning toetas noorsootöö tegemist alevikest väljaspool.

Haabersti keskuse jaoks oli projekti eesmärgiks laiendada oma sihtrühma – jõuda nende noorteni, kellel on abi vaja, aga kes ise pole noortekeskusesse jõudnud. Projekti tegevustesse suutsime kaasata ca 1000 noort, kellest pooled olid uued noored. Neist omakorda ca 30 protsenti jõudis ka noortekeskuse teistesse tegevustesse, mis, ma arvan, on väga hea tulemus. Korraldasime ühisürituste näol koostöös Tallinna Õismäe Gümnaasiumiga spordivõistluse Rogain, lasteaedadega koostöös 112-nädala ja Haiba lastekoduga ühisürituse HappyFly batuudikeskuses. Mobiilse noorsootöö raames kaardistasime oma linnaosa noorte kogunemiskohad ning korraldasime neis erinevaid üritusi. Haabersti Kevade noortealal keskendusime tänavakunstile ning korraldasime erinevaid töötube, lõpptulemina valmis Haabersti Vene Gümnaasiumi pallimängude seinale 18-meetrine kunstiteos. Samuti korraldasime koos noortega heakorratalgud. Terve nädala jooksul koristasime värskest avatud rulaparki ja noortekeskuse ümbrust. Täiendasime linnaosa spetsialistide võrgustikku ning jõudsime individuaalselt tegeleda 20 noore juhtumiga. Väga paljud meie tegevused said kajastust TallinaTVs ja mitmetes teistes meediaväljaannetes.

4.6 STABIILNE RAHASTUS

Noorsootöö on valdkond, mille rahastamine toimub peamiselt kohaliku omavalitsuse toel. Eestis on aga 20% noortekeskusi, mis ei kuulu kohalike omavalitsustele ning mille tegevusvõimalused sõltuvad suuresti projektide toetustest. Järjest enam sõlmivad noortekeskused pikaajalisi koostööleppeid kohalike omavalitsustega, et tagada stabiilsem töökorraldus ning võimalused noortele. Sellest lähtuvalt on toimunud projekt heaks näiteks, kuidas toetada sarnaseid noortekeskusi samal ajal üle Eesti, et planeerida oma tegevusi pikemalt kui üks aasta. Lisaks võimaldavad sarnased toetuskeemid väiksemate omavalitsuste puhul varasemaid käimälükatud tegevusi jätkata.

Kuna Ambla valla noortekeskused on Eesti ANK poolt pakutavates programmides osalenud juba mitmeid aastaid, siis iga projektiga algatatud tegevus vajab järjepidevat edasiarendamist – kui ESF raames alustati omal ajal huvitegevusega noortekeskuses ja MoNo-ga, siis “EMP Riskilaste ja -noorte programm” oli loomulik jätk alustatule. Läbi Eesti ANK programmide ja projektide oleme kindlas süsteemis sees, see on parim viis olla osa suurest Eesti noorsootöövõrgustikust. Väga motiveerivad on olnud koolitused, kus saab vahetult suhelda ja sõbrussuhteid luua teiste noortekeskustega üle Eesti. Kuna meie NK ei ole MTÜ ja KOV-idel pole palju kohti lisarahastuse saamiseks, siis läbi Eesti ANK-i on selleks suurepärase võimalus.

Põltsamaa keskus tahtis jätkata mobiilse noorsootööga, kuna see oli toimunud teiste varem alustatud projektide kaudu. Noortele tõesti meeldib, kui keegi teisest kohast käib ja nendega tegeleb. Lisaks olid meie tegevused seotud riskikäitumise vähendamisega noortele pakutavate positiivsete tegevuste kaudu. Tegevused olid kõik tasuta, seega said osaleda ka majanduslikult väiksemate võimalustega noored.

Rõngu Noortekeskus osales ESF projektis ning projekt mõjutas suuresti keskuse üldist arengut, sellest ka soov ja julgus osaleda selles programmis. Riskilaste toetusprogramm pakkus erinevaid võimalusi parandada 7- kuni 26-aastaste noorte heaolu ja kaasatust. Projekti sihtgrupp – õpiraskuste ja käitumuslike probleemidega õpilased, pürunenud, vaeste ja nõrkade sotsiaalsete sidemetega perede lapsed, moodustavad suure enamuse Rõngu Noortekeskuse sihtgrupist, kellega projekti vältel tulemuslikult tegutseti. Programmi raames läbiviidud tegevuste (laager, huvitegevus, huvipõhine metoodika, MoNo) tulemusel paranesid ja arenesid laste ja noorte sotsiaalsed oskused. Projekti raames tugevdatud ning parendatud koostöövõrgustikku on plaanis tugevana hoida ka edaspidi. Võrgustikutöö tulemusel leitud uus ühisosa kooli ja vallaga toovad endaga kaasa positiivsed muudatused (noorsootöö arengukava täiendamine, jätkutegevused, 2017 noortekeskuse ruumide renoveerimine täies mahus).

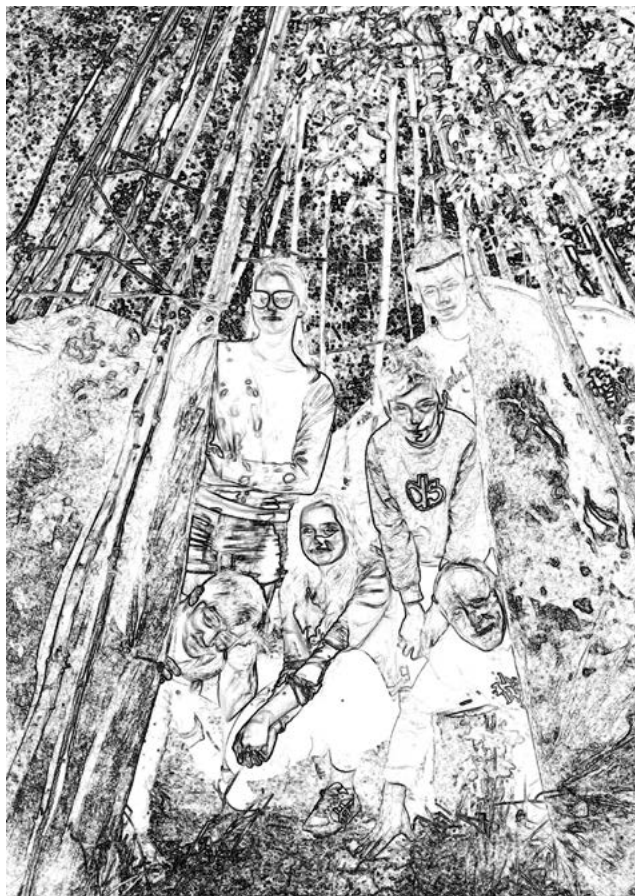
Noorel oli õppimisega probleeme. Ta oli just istuma jäänud ning kõik tema eelnevad klassikaaslased (sõbrad) olid jäänud vanasse klassi. Arvasime, et noor kaotab täielikult huvi kooli vastu. Meil oli vaja noorele pakkuda midagi, mis talle huvi pakub ja teda motiveerib. Suunasime ta muusikakooli lauluklassi, sest teadsime, et ta on muusikahuviline ja talle meeldib laulmine.

Laulmistundides käis ta vahelduva eduga. Proovisime teda pidevalt motiveerida nendes tundides osalema. Muusikaõpetaja kasutas noort erinevatel esinemistel ning ta sai sellest eduelamuse. Lisaks tegi noor ühe muusikaloo, mis oli meie piirkonnas populaarne.

Noore üldine motivatsioon suurenes, lisaks õpimotivatsioon ning paranes suhtlemine teiste kohalike noortega. Tänu sellele paranes ka õppimine.

V PEATÜKK

Viies peatükk annab ülevaate valitud metoodikate realiseerimistest kuue Eesti noortekeskuse näitel.

5.1 PROJEKTI MÕJU PAIKUSE NOORTEKESKUSE PANOKE NÄITEL

Mida tegid?

Paikuse ANK Panoke osales antud projektis nelja erineva tegevusega: huvitegevuste, võrgustiku-, Mono- ja huvipõhise meetoodika tegevustega. Liitusime antud projektiga, kuna see tundus väga põnev oma rikkaliku mitmekesisusega.

Miks liitusid?

Marika Valter, keskuse juht: Tegevused võimaldasid noorel ise vabal valikul midagi luua ja osa võtta ning tegemist ei olnud ühekordsete üritustega. Projekti raames tehti koostööd paljude osapooltega – koolid, kultuuriasutused, Politsei, noorteühingud, külaseltsid, ettevõtted, huvikoolid, lasteaiad, muuseum, Rajaleidja, KOV(-id), maavalitsus ja teised noortekeskused. Ise tunneme, et kõige enam mõjutaski antud projekt kohalikku võrgustikutööd, mis tänaseks on muutunud loomulikuks tööosaks. Kui- gi ka teised tegevused olid olulised, saime tänu võrgustikule korraldada üritusi, millesse sai kaasata laiemalt huvilisi. Samuti oli koos kergem ka korraldada kui üksinda.

Mis muutus?

Tänu erinevatele tegevustele oleme varajasemaga võrreldes muutunud kogukonna ja KOVi silmis palju olulisemaks partneriks. Projekti raames loodud võrgustikust on saanud üks olulisemaid ning hindamatuid koostöösi noortekeskuse ja võrgustikku kuuluvate organisatsioonide igapäevatöös.

Tulevik?

Plaanime hetkel jätkata nii huvitegevuste, MoNo kui ka võrgustikutööga. Kuna teeme ka sotsiaalprogrammi Murdepunkt, siis jätkub ka tõenduspõhiste meetoodikate kasutamine. Oleme toetuse eest väga tänulikud, eriti võrgustiku eest – oleme leidnud omale mitmed suurepärased sõbrad, kellega ühiselt uusi “hulljulgeid” tegevusi ette võtta ning noorte maailma helgemaks muuta!

Käesoleva projekti raames oleme üheskoos loonud palju ühiseid väärtusi ning võimalusi noortele!

Konfliktilahendamise näide Paikuse noortekeskuse näitel

Konfliktilahendamise programmi põhimõtete kasutamine oma töös oli nagu pea ees tundmatusse vette hüppamine. Isegi varbaotsaga vees solberdamine polnud päevakorras.

Teemad iseenesest polnud ju võõrad – sotsiaalsed oskused, viha ohjamine, kõlbeline arutelu – kõik ju noorsootöös igapäevaselt tähelepanu vajavad kohad. Ühtäkki olid nad kõik kolmekesi koos seotud üheks programmiks. Katsetamisele eelnenud koolituste teoreetiline baas oli meeldivaks mäluvärskenduseks sellele, mis ülikoolis õpitud sai. Praktilised harjutused aga andsid kiire ülevaate sellest, kuidas ja mis viisil tulevased tunnid toimuma peaks. Lihtne ju?

Teoreetiliselt – jah. Küll aga ei olnud kuidagi võimalik ennustada seda, kuidas asi tegelikult toimuma hakkab, kuidas noored selle vastu võtavad. Viimase osas võtsin endale väga kindla seisukoha: muutused ei toimu üleöö. Sinna kõrvale seadsin eesmärgi: pane seeme pähe kasvama ja aseta kõik vajalikud oskused ja teadmised sinna kõrvale sahtlisse – küll need ühel hetkel kasutust leiavad.

Seda suurem oli mu rõõm, kui üks noortest mõned nädalad peale erinevate võtete katsetamise lõppemist minu juurde noortekeskusesse tuli ning aset leidis järgmine vestlus:

Noor: „Merca, tead, millega ma täna hakkama sain?“

Mina: „Nooh?“

N: „Mul oli täna ühe poisiga konflikt. Ta hakkas mind norima ja tõukas mind. Mul oli tahtmine teda vastu tõugata või isegi lüüa. Aga ma ei teinud seda. Mul tulid meie tunnid meelde ja ma siis proovisin neid asju kasutada, mis sa õpetasid. Suutsin maha rahuneda ja ütlesin talle, et ma ei viitsi temaga jaurata.“

M: „Tubli! Ja mis edasi sai?“

N: „Ta läks minema. Ma arvan, et ta tahtis, et ma närvi läheksin. Aga ma nii püüdsin.“

Tegemist on noore poisiga, kes alatihti kaklustesse satub, on harjunud sellega, et „tema on alati süüdi, sest...“, ja kes esimesed paar nädalat üritas tundides oma rida ajada. Näiteks viskas ta end põrandale pikali ja keeldus kaasa töötamast, lootuses, et ehk visatakse tunnist välja. Ei visatud. Ajasime mõlemad vaikivalt oma jonni, kuni tunni lõpus võttis ta täitmist vajavad ülesannete lehed ja tegi tunnitöö ära. Kõige enam aitas aga tunnis kaasa hea sõna ja kiitus pingutuse eest.

5.2 PROJEKTI MÕJU PAIDE NOORTEKESKUSE NÄITEL

Mida tegid?

Paide ANK osales antud projektis nelja erineva tegevusega: huvitegevuste, võrgustiku-, laagri ja huvipõhise metoodika tegevustega.

Miks liitusid?

Margit Udam, keskuse juht: Iga projekt annab võimaluse muuta noortekeskuse tegevusi atraktiivsemaks ja tuua keskusesse uusi tegevusvaldkondi, mis panevad laste ja noorte silmad särama. Avatud noorsootöö võimaldab noortekas teha just seda, mida noored tahavad, ja nii, nagu nemad tahavad.

Mis muutus?

Meie omavalitsus on noortekeskust alati hästi toetanud ning meie tööd hinnanud. Omavalitsusjuhid on alati rõõmsad, kui allasutus leiab lisaressursse ja näitab välja initsiatiivi asutuse arenguks. Noortekeskus on jõudnud punkti, kus meid võetakse tõsiste partneritena.

Projekti toel tegutseb meil tehnikatuba, kus noormehed putitavad autosid, motikaid, parandavad kodutehnikat ja teevad näppe ja nägusid õliseks. Õpitud metoodikatest rakendasime draamat koos konfliktilahendamise programmi lähenemistega, mille raames käis koos grupp lapsi, kellega mängisime läbi erinevaid eluliselt olulisi situatsioone ja üheskoos analüüsisime neid. Toimus väga vahva laager koos Hiiumaa ja Loksa lastega, mis osalejatele väga-väga meeldis. Koostöövõrgustiku liikmetega oleme koos käinud, et noori aidata ja suunata nad erinevatesse tegevustesse. Koostöös koolidega oleme läbi viinud erinevaid ettevõtmisi (huvitegevusepäev, teiste kultuuride päev, seikluspäev).

Tulevik?

Kindlasti jätkame tehnikatoaga, sest noormeestele on koht ja tegevus armsaks saanud. Ühiseid laagreid korraldame kindlasti ka edaspidi. Draama ja kontakti-metoodikast saadud teadmised ühendame Murdepunkti meeskonnaga. Kindlasti läheb edasi võrgustik ja koostöö koolidega.

Oleme tänulikud selle eest, et noortekeskus on saanud rahalist tuge tegevuste läbiviimiseks ning koolitust oskuste arendamiseks.

Huvitegevuse näide Paide noortekeskuse näitel

Paide Avatud Noortekeskus vedas tehnikaringi, mille tarbeks korrastati vanad garaažiruumid. Ruumid on varustatud vajaliku tehnikaga ja vahenditega.

Oma loos soovime rääkida Poisist, kes on tagasihoidlik IT-poiss, aga temas oli tehnikahuvi. Ta ei olnud eriti suur suhtleja, pigem hoidis tagaplaanile. Kui tehnikatuba avati, tegutses ta seal kui osaleja, kes oli alati kohal ja kuulas hoolega juhendajat. Koos putitati autosid, remonditi kodutehnikat, keevitati ja tehti muid töid.

Nüüdseks on poiss võtnud tehnikatoa juhtimise enda õlule ja teeb seda naudinguga. Ta vastutab sealse elu-olu eest, otsib vahendid ja jälgib korda. Ta on mitmeid kordi öelnud, et see on parim, mis Paides ja tema elus on juhtunud. Noormees on muutunud jutukamaks, julgemaks ja ta hindab väga, et teda usaldatakse. Usaldamine on tõstnud tunduvalt tema enesehinnangut ja andnud talle enesekindlust. Läbi projekti on tagasihoidlikust hiirekesest kasvanud välja asjalik noormees, kes saab rakendada oma oskusi ja seda teistele edasi anda.

5.3 PROJEKTI MÕJU KURTNA NOORTEKESKUSE NÄITEL

Mida tegid?

Kurtna noortekeskus osales antud projektis nelja erineva tegevusega: huvitegevuste, võrgustiku-, laagri ja huvipõhise metoodika tegevustega. Nad liitusid programmiga, sest soovisid teada, kuidas töötada riskikäitumisega lastega ning kuidas töötada efektiivselt.

Miks liitusid?

Anna Konovalova, keskuse juht: Projekti kaudu saime lisaväärtusena uue huviringi: draamaringi, mis annab lastele võimaluse ennast avada ja õpetab eneseväljendusoskusi. Samuti saime algatada robotika huviringi, mis on väga hea ja huvitav meie piirkonna poistele. Varem oli poiste jaoks huviringide valik üsna piiratud. Püüame huviringidega ka jätkata.

Mis muutus?

Oleme väga tänulikud, et õppisime uusi meetodeid (draamapedagoogika), mida me kasutame nüüd pea igapäevaselt oma noortekeskuses. Väga tore oli, et saime teha laagri koos teise noortekeskusega. Selle kaudu said lapsed suure kogemuse ning noortekeskusest kujunes väga hea koostööpartner.

Tänu projektile on ka koostöö kooliga muutunud paremaks.

Laagri näide Kurtna noortekeskuse näitel

Kui Illuka noortekeskus endale laagri korraldamiseks partnerit otsis, ei olnud neil veel aimu, et sellest sünnib koostöö Narva noortekeskusega ning tulemuseks on paras katsumus integreerimisel. Laagris sattusid kokku eesti noorte seltskond Illukast ja vene noorte seltskond Narvast. Eestlased ei osanud vene keelt ja venelased ei osanud eesti keelt. Lisaks olid neil üksteise suhtes suured eelarvamused, mis küll ei tuginenud mingitele faktidele.

Kasvatavad suutsid laagris teha head tööd, pakkudes noortele palju sotsiaalseid suhteid arendavaid mänge, ning jälgisid, et gruppides oleks alati olemas nii eesti kui vene noored segamini. Kui algus läks vaevaliselt, siis päev-päevalt hakati rohkem püüdma uutest kaaslastest aru saada ja õigesti valitud meeskonnamängud, mis ei andnud võimalust kellelgi teisel enda eest rääkida, aitasid sellele tõhusalt kaasa.

Laagri lõpus pidid mõlemad grupid tõdema, et nende eelarvamused on olnud asjatud ja kummagi keskuse noortel pole häda mitte midagi. Kõige positiivsema tulemusena nähakse sellest kogemusest välja kasvanud koostööd ja uued ühisprojektid on juba ees ootamas.

5.4 PROJEKTI MÕJU VASTSELIINA NOORTEKESKUSE NÄITEL

Mida tegid?

Vastseliina noortekeskus osales antud projektis 4 erineva tegevusega: huvitegevuste, võrgustiku-, laagri- ja huvipõhise metoodika tegevustega. Programmiga liitusime, kuna projekti tegevused tundusid sellised, mis aitavad kaasa kohaliku noorsootöö arendamisele. Tavaliselt jääb mitmekesiste tegevuste pakkumine väikses maakohas rahaliste vahendite taha. Rahaliste vahenditega kaasnesid ka koolitused, mis aitasid tegevusi ette valmistada, planeerida ja ellu viia.

Miks liitusid?

Merlis Pajustik, keskuse juht: Projekti tegevused aitasid meil rohkem tegevusi tuua noortekeskustesse. Alustasime noorsootöö tegemist ka väljaspool noortekeskust läbi mobiilse noorsootöö. Huvitegevuses alustasime kõigepealt grafiti tegemise ringiga, sest see tundus noorte jaoks väga põnev. Pärast jätkasime tõukerattaringiga. Tõukerattaringi tehes mõtetasid noored oma tegevust ning tänu sellele ei olnud tegu lihtsalt trikirattapargis sõitmisega. Noored panustasid uute rampide ehitamisse, said teada tõukerataste remontimisest ning turvalisuse kohta. Võrgustikuga kokkusaamine oli ka väga hea kogemus. See „sundis“ meid noorsootöö asjalisi kokku saama. Võtma ette oma noored, kellega on kindlasti vaja tegeleda, ning leidma neile mingi lahendus. Võrgustiku tegevus panigi mõtlema, et peaksime noortekeskuses tegelema iga noorega eraldi ning ideaalvariandina võiks olla olemas ka „Noore arenguportfoolio“. Sinna võiks minna iga noortekeskust külastava noore kohta info. „Arenguportfoolio“ põhjal võikski noortekeskusi planeerida.

Mis muutus?

Tänuolik olen selle eest, et saime palju tegevusi oma valla noorte jaoks ellu viia, mis ilma nende vahenditeta oleks suure tõenäosusega ellu viimata jäänud. Projekti alguses toimus palju koolitusi ning tundus, et kas me peame nii palju koolitustel käima. See aga andis võimaluse noorsootöötajatel kokku saada ja kogemusi vahetada. Väga tänuelikud oleme juhendmaterjalide eest ehk tegevuste ABC-de eest, mis aitasid tegevusi ellu viia ja aru saada, mida me siis ikkagi tegema peame.

Kohaliku omavalitsuse suhtumine noorsootöösse on olnud Vastseliinas toetav. Usun, et need rahalised vahendid aitasid meil iseseisvamad olla ja näidata, et teeme noortega professionaalset tööd. Oleme kooliga koostööd teinud, kuid see projekt aitas koolile näidata, et oleme nende jaoks väärtuslik partner.

Tulevik?

Kindlasti plaanime jätkata mobiilse noorsootööga. Disainimeetod on üks võimalus, kuidas mõelda, ning seda saab igas tegevuses kasutada. Kindlasti jätkame ka sellega. Võrgustikutööga plaanime samuti jätkata. See toob kokku spetsialistid, kellel on noori puudutav info olemas. Selle info abil on palju lihtsam keerulisest perest noorest aru saada ning temaga eesmärgistatult tegeleda.

Disainmõtlemise näide Vastseliina noortekeskuse näitel

Vastseliina Noortekeskus valis endale projekti raames rakendamiseks disainmõtlemise.

Disainmõtlemise meetod on väga üldine, kuid see annab võimaluse rakendada seda täpselt enda piirkonna vajadustele vastavalt.

Meie praktika puhul leidsime, et iganädalaselt on seda keeruline teha ja nii kohtume harvem, kuid kohtumine kestab pikemalt.

Disainmõtlemine eeldab, et noored leiavad probleemi ning seejärel asuvad sellele lahendusi otsima. Noorte huvidest lähtuvalt oleme tegelenud noorte heaolu puudutavate probleemidega vallas ja koolis. Esimese teema puudutati probleeme vallas: noortel ei ole Vastseliinas väljas olemise või istumise kohta. Teiseks saadi koolis lahendus riietumise probleemile: koolis on riietusruumid sellise koha peal, et kolmanda korruse akendest nähakse sisse. Selgus, et varem pole selle peale lihtsalt keegi tulnudki, ja lahenduse leidmine ei olnud sugugi keeruline.

Mõnikord pörkutakse ka takistuste taha. Näiteks on Vastseliinas poe taga tualettruumid, mis on aja jooksul muutunud inetuks ja riivavad silma. Noored tahaksid väga, et ka seal oleks ilus ja korras ja on valmis ise koristamise panustama. Paraku kuuluvad tualettruumid Võrumaa TÜ-le, kes ei ole pakutud abikäest huvitatud, ja olukord on muutumatu.

Suur abi on olnud noortevolikogust. Jõuti otsuseni, et ka noortekeskus ise vajaks värskenduskuuri. Noortevolikogu aktiivsed noored haarasid sõnal sabast ning tulemas on kahepäevane üritus, mille raames tulevad noored kokku ja pakuvad lahendust, milline peaks noortekeskus välja nägema, ja leiavad vastuse küsimusele, kes on need noored, kes keskust ka tegelikult külastavad.

Leiame, et sellest meetodist on saanud meie igapäevane hea kaaslane noorsootööd tehes ning see, et noored on algatuseks leidnud lihtsat lahendust vajavad tegemised, on andnud neile suurepärase eduelamuse ja motivatsiooni edasi enda heaolu parandamisse pühenduda.

5.5 PROJEKTI MÕJU RÕUGE NOORTEKESKUSE NÄITEL

Mida tegid?

Rõuge noortekeskus osales antud projektis viie erineva tegevusega: huvitegevuste, võrgustiku-, Mono-, laagri ja huvipõhise metoodika tegevustega. Rõuge Avatud Noortekeskus tegi otsuse programmis osaleda seetõttu, et selles oli kavandatud erinevad üksteist toetavad tegevused, mida sai teostada pikema perioodi vältel ning mille tõttu uskusime programmiga alustades, et sellel saab olema oluline mõju meie igapäevastele tegevustele. Vajasime oma töösse uusi tegevusi ja uute meetodite tundmaõppise võimalus oli see, mis oli neist tegevustest ehk kõige huvipakkuvam. Nägime programmis potentsiaali töötada noortega intensiivsemalt ja mõjusamalt.

Miks liitusid?

Kerli Kõiv, valla noorsootöö spetsialist: Võrreldes varasemaga tõime oma tegevusse draamapedagoogika meetodi. See oli võimalus töötada noortega uues võtmes ja pakkus palju põnevust. Esmakordselt viisime sellises mahus läbi laagri teise noortekeskusega ning meie omavaheline koostöö kahe keskuse vahel paranes oluliselt. Saime palju lähedasemaks ja ka noortel oli huvitav. Varasemast intensiivsemalt tegelesime võrgustikutööga.

Mis muutus?

Meie KOV on suhtunud meisse pidevalt hästi ja tänu sellele programmile saime taas KOV-ile tõestada, et meie noored on lähedad ja neile pakutavad tegevusvõimalused mitmekesised ning üle-eestiline koostöö on asendamatu meie töös.

Tänuolikud oleme kindlasti Eesti ANK-ile sellise mahuka programmi vedamise eest ja üldse selle algatamise ja meisse uskumise eest! Oleme ka tänuulikud lapsevanematele ja kogukonnale, kes meie algatustega ja uute tegevusviisidega väga hästi kaasa tulid ja pidevalt tagasisidet andsid.

Tulevik?

Võrgustikutöö on saanud tegevuse oluliseks osaks ja see jätkub oma loomupärasel viisil. Oleme saanud kogemuse võrra rikkamaks laagri elluviimisel teiste keskustega ja võimalik, et plaanime seda seekord programmi väliselt mõne teise piirkonna noortekeskusega taas. Draamapedagoogika meetodid on saanud samuti meie elu osaks ning erinevad võtted on põimitud igapäevastesse tegevustesse.

Draamapedagoogika näide Rõuge noortekeskuse näitel

Rõuge Noortekeskus valis endale rakendamiseks draamapedagoogika. Nende koostöö oli väga tihedalt seotud kooliga ning oma tunnid viisid nad läbi koolis.

Suurimaks plussiks draamapedagoogika puhul peavad nad seda, et meetod on mänguline ja loov, ei sea osalejale füüsilisi eeltingimusi ning meetodikas rakendatavad tegevused kasvatavad meeskonda.

Hea näide on 7.–8. klassi tüdrukutega läbi viidud tundidest, kus läbi rohkete kuulamis- ja märkamiharjutuste sai üks “hall hiireke” ka eduelamuse osaliseks ja julges ning tahtis olla tähelepanu keskpunktis ja olla märgatud.

Kuna lastega läks draamaõpe väga edukalt, levis uudis heast asjast ka kaugemale ja nii õpetasid tegusad noorsootöötajad ka lasteaiasõpetajaid. Kuna mõju on olnud positiivne, lapsed on rohkem koostööaltid ja selle meetodika rakendamine toob endaga kaasa mõnusa positiivsuse, on nad kindlasti valmis meetodika jätkamisega ja seda ikka koostöös kooliga.

5.6 PROJEKTI MÕJU SAUE NOORTEKESKUSE NÄITEL

Mida tegid?

Saue noortekeskus osales antud projektis nelja erineva tegevusega: huvitegevuste, võrgustiku-, laagri ja huvipõhise metoodika tegevustega. Liitusime antud projektiga, kuna iga projekt toob noortekeskusesse lisaväärtust – pakub noortele mitmekülgseid võimalusi ja aitab noorsootöötajatel välja tulla mugavustsoonist. See oli hea võimalus saada rahalist lisatuge, et teha ägedaid asju ning osaleda erinevatel koolitustel, suurendades seeläbi oma erialaseid pädevusi.

Miks liitusid?

Kristi Kruus, keskuse juht: Projekti kõige suurem väärtus on see, et erinevad tegevused on lastele tasuta. Selle projekti raames toimus meie ainus tasuta huviring ja tänu seiklusmetoodikale saime lastega väga palju matkamas käia, mis muidu ei oleks võimalik olnud.

Ütleme suure AITÄH selle arenguvõimaluse, kogemustepagasi ja loomulikult rahalise toe eest. Saime ise noorsootöötajatena areneda, kolleegidega kogemusi vahetada, teistelt õppida ja ise õpetada. Meie noored said juurde palju võrdseid võimalusi oma vaba ajaga midagi lahedat ja arendavat korda saata – selle eest oleme me tänulikud!

Mis muutus?

Võrreldes varasemaga arenes tublisti meie koostöö kooliga. Kindlasti püüame hoida saavutatud kontakti kooliga, jätkame avatud saviitoaga ja matkame igal võimalikul moel. Ka antud projekti raames elluviidud laagrit plaanime edaspidi oma eelarvest edasi korraldada.

Seikluskasvatuse näide Saue noortekeskuse näitel

Saue noortekeskus ei kahelnud hetkegi, milline metoodika saab nende keskuses rakendatavaks. Loomulikult seikluskasvatus, sest sealses noortekeskuses on sellega tegeletud juba pikemat aega ja selle kasulikkust noortele ei ole vaja pikemalt tõestada.

Seikluskasvatus pakub noortele võimalust kogeda uusi väljakutseid. Noori on igasuguseid, kodusid ja peresid on erinevaid. Oli üks matkale pühendatud päev, kui sadas vihma nagu oavarrest ja oli külm ja kõle. Tõeline seiklushimuline matkasell aga ilmast ei küsi. Tõsi, päev oli raske, kuid lõpuks sihtpunkti jõudes ja kuumade teed juues olid kõik silmnähtavalt rahulolevad ja õnnelikud eneseületamisest saadud edukogemusest. Vastupidavuse treenimiseks ja halva enesetunde ja allaandmise peletamiseks on seikluskasvatus ideaalne tööriist, sest ega keset matka ei ole ju võimalik metsa maha istuda ja öelda, et enam ei lähe. Tuleb minna. Tuleb hakkama saada. Ja kui korra on saadud, on positiivne tunne kergem tekkima ja jõutakse teadmiseni, et saadakse ka järgmine kord hakkama.

Sellelt vihmaselt ja raskel matkalt koju jõudes sikutas üks poiss arglikult juhendajat varrukast ja ütles: „Aga ära sa mu emale räägi, et meil raske oli. Ta oleks siis pahane.“

Tõenäoliselt saavad paljud mõttemustrid, mida me seikluskasvatuse abil murda püüame, alguse juba kodust.

Seikluskasvatus pakub noorele kordumatust. Mitte kunagi ei saa olla kahte identset matka, kahte samasugust väljasõitu ja sarnaseid situatsioone. Ka tegevused on hetkeolukorrast tulenevad ja kõike ei saa ega olegi vaja peensusteni planeerida, tuleb olla ka spontaanne. Värvikas näide Saue noortekeskuselt on peitusemärg teismeliste noortega. Peitus, nagu me teame, on väiksemate laste lemmikmärgudest. Paneme silmad kinni ja loeme kümneni ning seejärel otsime kõik üles. Aga märgida sedasama märgu metsas teismelistega oli hoopis teine lugu. See, kuidas märg võttis pöörde, kus juhendaja kõnnib ühel pool puud ja peidusolev noor teisel pool puud; kus noor peidab end tõsimeeli rohukõrre taga – seda ei saa planeerida ega teha ühegi muu tegevuse raames. Selleks on vaja just seda ühte hetke ja kohta ning need on asjad, mida teist korda enam kogeda ei saa, sest siis ei ole see enam seesama märg.

VI LISAD

VI peatükk annab ülevaate projekti üldinfost ja tegijatest.

6.1 PROJEKTI ÜLDINE INFO

Nimi: „Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste”

Teostaja: Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

Projekti kogumaksumus: 542 736,10

Toetus: 488 462,49

Omafinantseering: 54 273,61

Rahastaja: Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) toetuste programmi „Riskilapsed ja -noored“ taotlusvoor „Noorte- ja noorsootööorganisatsioonide võime kaasata riskilapsi ja noori on paranenud“.

Elluviijad: 65 juriidilist isikut, 86 noortekeskust üle Eesti

Projekti eesmärk oli parandada 2016. aastaks 7-26-aastaste riskinoorte heaolu ja noorsootöösse kaasatust 86 teeninduspiirkonnas üle Eesti läbi noortekeskustele spetsiaalselt loodud toetusmehhanismide ja huvipõhiste meetodikate²⁸ rakendamise.

Alaeesmärgid:

- noortekeskuste ja teiste toetavate spetsialistide kompetentsi tõstmine riskilastega tegelemisel ja toetamisel;
- tõenduspõhiste ja tõhusate meetmete rakendamine töös riskigrupi laste ja noortega, et suurendada nende sotsiaalset võimekust ja sidusust, parandamaks nende õpimotivatsiooni ja -tulemusi;
- tõhusa valdkondliku võrgustikutöö väljaarendamine, sh temaatiliste mitmetasandiliste ja valdkondadeüleste tugisüsteemide loomine ja rakendamine riskinoorte toetamiseks ning spetsiaalsesse tegevusprogrammidesse suunamiseks 86 piirkonnas üle Eesti;

²⁸ Tinglik nimetus noortekeskustele kohandatavate lähenemiste kohta

- noorsootöö teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine 86 noortekeskuse teeninduspiirkonnas üle Eesti;
- eesti ANK-i tegevuse arendamine ning võimekuse parandamine, kaasamaks riskisolukordades kasvavaid lapsi ja noori;
- tõenduspõhiste meetmete ja hea praktika levitamine teistesse piirkondadesse, mis toetavad noorsootööalaste ennetavate tegevuste elluviimist ning noortele parimate ja terviklike võimaluste pakkumist.

Projekti tegevuskava oli üles ehitatud mitmetasandiliselt ja tõenduspõhiste ennetusmeetmetele põhinedes.

Esmalt vaadati üle:

- kohaliku tasandi valdkondadeülene tugi- ja võrgustikusüsteem;
- koolitati vajalikud spetsialistid ja alustati ühisürituste korraldamist noortekeskuste, kooli, noorteühingute, lapsevanemate ja võrgustikuliikmete vahel.

Kohaliku tasandi tegevuste rakendamisel oli suur rõhk laste ja noorte sotsiaalsetele oskustele suunatud huvitegevusel, huvipõhiste metoodikate (sport, kunst, seiklus, draama jne) kasutamisel ning laagrite korraldamisel.

Sihtgrupi leidmiseks ja kaasamiseks kasutati mobiilse noorsootöö kui sotsiaalpedagoogiline lähenemise võimalusi:

- tänavatöö;
- töö internetis;
- noorsootöö teenuse pakkumine teises piirkonnas;
- noorsootöö teenuste pakkumine noorte kogunemiskohtades.

Eesti tasandil arendati Eesti ANK-i kui noorsootöö organisatsiooni võimekust ja suurendatakse noorsootöötajate ja teiste seotud spetsialistide ja vabatahtlike pädevusi kaasata ja töötada riskis lastega.

Selleks korraldati spetsiifilisi tegevusi nagu

- stardipaki/informatiivsete materjalide/trükiste kogumine kohalikele rakendajatele;
- korraldati valitud huvipõhiste meetoodikate ettevalmistavaid koolitusi;

- korraldati toetavaid tegevusi nagu *coaching*´ud, kovisioonid, piirkondlike koostöömemorandumite koostamine, noorsootöö oskusteabe viimine koolidesse, infopäevad, materjalide tõlkimine, veebipõhiste õpivideote koostamine jms.

Kogu projekti koordineerimisel on abiks ekspertide grupp, mis andis sendeid valitud meetodikate arendamiseks ja monitoorimiseks.

Noorsootööd õppivad tudengid kasutasid temaatikat oma kursuse- ja lõputööde tegemiseks ja aitasid selle kaudu kaasa järelduste koostamisele/loomisele.

Valitud tegevuste tulemusel paranes eelkõige

- noorsootöö teenuste kvaliteet ja kättesaadavus üle Eesti;
- suurenes Eesti ANK-i kui noorsootöö organisatsiooni võimekus riskilastega tegelemisel;
- noortekeskuste noorsootöötajate ja teiste seotud spetsialistide ja vabatahtlike pädevus noortega töötamiseks ning kaasamiseks;
- valmisolek vastavate tegevuste pakkumiseks erinevates piirkondades.

Projektis osalenud noored on:

- sotsiaalselt avatumad;
- oskavad näha seoseid;
- aktiivsemad;
- julgemad oma arvamust avaldama;
- elus paremini hakkama saavad (toimetulevamad).

Paranenud on koostöö:

- spetsialistide ja asutuste vahel;
- haridusasutustesse on sisse viidud noorsootöö meetodid ja muu oskusteave ning seeläbi on paranenud laste õpitulemused ja koolikäitumine.

Välja on arendatud last toetavad võrgustikud, mis läbi lapse toimetulek elus on parem, ta omab rohkem infot ja kontakte, kelle poole pöörduda. Lisaks on kaasatud spetsialistidel omavahel head kontaktid ja sidemed.

6.2 PROJEKTI RAKENDAJAD

Projekti “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste” Eesti ANK-i meeskond tänab oma koostööpartnereid:

- Ahja Vallavalitsus/Ahja Avatud Noortekeskus
- Ambla Kultuurikeskuse struktuuriüksus Ambla valla Avatud Noortekeskus/ Aravete Noortekeskus, Ambla Noortekeskus
- Antsla Kultuuri- ja Spordikeskus/MTÜ Vana-Antsla Noored/ Antsla Noortekeskus
- Eesti Noorsootöötajate Ühendus
- Eesti Noorteühenduste Liit
- Emmaste Avatud Noortekeskus
- Haabersti Vaba Aja Keskus/Haabersti Noortekeskus
- Haapsalu Noorte Huvikeskus, Kastani Noortekeskus
- Hiiu Noorsootöö Keskus/Kärdla Avatud Noortekeskus, Kõrgessaare Vaba Aja Keskuse Noortekeskus
- Iisaku Noorte Klubi/Iisaku Noortekeskus
- Illuka Vallavalitsus/Kurtna Noortekeskus
- Imavere Vallavalitsus/Imavere Valla Avatud Noortekeskus
- Jõgeva linna noortekeskus Paus
- Jõgeva Valla Avatud Noortekeskuste Ühendus/Siimusti Avatud Noortekeskus, Vaimastvere Avatud Noortekeskus, Jõgeva aleviku Avatud Noortekeskus, Kuremaa Avatud Noortekeskus, Laiuse Avatud Noortekeskus
- Järvakandi Vallavalitsus/Järvakandi Noortekeskus
- Kehtna valla noortekeskus/Kehtna noortetuba, Kaarepere noortetuba, Inglise noortetuba
- Keila Linnavalitsus/Keila Noortekeskus
- Keila Vallavalitsus/Klooga Kultuuri- ja Noortekeskus
- Kesk-Eesti Noorsootöö Keskus/Koigi Noortekeskus, MTÜ Albu Noortekeskus, MTÜ Läbi Tähevärava
- Kiili Valla Noortekeskus
- Kohila Vallavalitsus/Hageri Noortekeskus
- Kohtla-Järve Linnavalitsus/Kohtla-Järve Noortekeskus
- Kose Vallavalitsus/Kose Avatud Noortekeskus
- Kuressaare Noorte Huvikeskus
- Loksa Linnavalitsus/Loksa Noortekeskus
- MTÜ Haljala Noortekeskus/Haljala noortekeskus
- MTÜ Maidla Noored/Maidla Noortekeskus
- MTÜ Noored Toredate Mõtetega/Tartu Kalevi jahtklubi

- MTÜ Orava Noorteklubi Tegijad/Orava Avatud Noortekeskus
- MTÜ Paikuse ANK Panoke/Paikuse Avatud Noortekeskus Pa-noke
- MTÜ Pärnu Vabakooli Selts/Pärnu Vaba Aja Keskus
- MTÜ Roela Noortemaja/Roela Noortemaja
- MTÜ RuaCrew
- MTÜ Rõngu Noortekeskus/Rõngu avatud noortekeskus
- MTÜ Rápina Avatud Noortekeskus
- MTÜ Urban Style
- MTÜ Vahva Vaeküla/Vaeküla Noortekeskus
- MTÜ Võru Noortekeskus/Võru Noortekeskus
- MTÜ Önnemaa/Ülenurme Pere- ja noortekeskus, Melliste noor-tekeskus, Laeva noortetuba
- MTÜ Öökull/Kambja Noortekeskus
- Mustamäe Kultuurikeskus Kaja/Mustamäe Avatud Noortekes-
kus
- Märjamaa Vallavalitsus/Märjamaa Noortekeskus
- Narva Noortekeskus
- NÜ Juventus/Põltsamaa noorte- ja elukestva õppe keskus
- Paide Linnavalitsus/Paide Avatud Noortekeskus
- Põlva Linnavalitsus/Põlva Avatud Noortekeskus
- Raikküla Valla Avatud Noortekeskus
- Ridala Vallavalitsus/Panga Küla Avatud Noortekeskus
- Rõuge Vallavalitsus/Rõuge Avatud Noortekeskus, Nursi Noor-
tetuba, Viitina Noortetuba
- SA Veriora Noortekas/Veriora Noortekeskus
- Saarde Vallavalitsus/Kilingi-Nõmme Vabaajakeskus
- Sakala Keskus/Viljandi Avatud Noortetuba
- Saku Vallavalitsus/Saku Valla Noortekeskus
- Samfes
- Saue Linnavalitsus/Saue Noortekeskus
- Sauga Avatud Noortekeskus
- Sõmeru Vallavalitsus/Sõmeru Noortekeskus, Uhtna Noortekes-
kus, Näpi Noortekeskus, Roodevälja Noortekeskus
- Tahkuranna Vallavalitsus/Tahkuranna Avatud Noortekeskus
- Tallinna Ülikool
- Tartu Linnavalitsus/Anne Noortekeskus ja Lille Maja
- Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia
- Tõrva Linnavalitsus/Tõrva Avatud Noortekeskus
- Tähe Noorteklubi MTÜ
- Türi Noortekeskus

- Ungdom & Fritid
- Valgjärve Vallavalitsus/Valgjärve Valla Avatud Noortekeskus
- Vastseliina Vallavalitsus/Vastseliina Noortekeskus
- Vigala Vallavalitsus/Vana-Vigala Avatud Noortekeskus
- Väike-Maarja Vallavalitsus/Väike-Maarja Noortekeskus, Simuna Noortekeskus
- Väätša Vallavalitsus/Väätša Avatud Noortekeskus

Kontaktid leitavad: www.ank.ee

6.3 PROJEKTI MEESKOND

- Heidi Paabort, projektijuht
- Margit Tõnisson, noorsootöö spetsialist
- Ivika Uslov, noorsootöö spetsialist
- Aita Lulla, raamatupidaja

Projekti toimumise perioodil tegutsesid projekti meeskonnas ka Natali Käsk, Pille Mardiste, Anne Õuema. Projekti tegemistel hoidis silma peal Eesti ANK juhatus koosseisus Kerli Kõiv, Kristi Kruus, Margit Udam, Merlis Pajustik; Marek Mekk.

Kontaktid: www.ank.ee

6.4 OVERVIEW ABOUT PROJECT

“The Implementation of the Support Programme for the Children at Risk through Youth Centres”

Association of Estonian Open Youth Centres

The aim of the project was to improve the well-being and inclusion of young people from 7 to 26 all around Estonia by creating special means and measures for 86 youth centres.

Close co-operation with Norwegian partners took place in the framework of the afore-named project so as to choose and adapt effective interest-based measures/methods for Estonia (e.g. adventure education, drama). A great emphasis we put on the activities which are aimed to develop social skills, such as recreational activities and camps.

In order to find and involve the target group mobile youth work facilities, such as outreach programmes, online youth work and community-based work were implemented to attract the target group to the project.

The other aim of the project was to develop the capability of the youth work organisation – Association of Estonian Open Youth Centres and on the other hand to improve the competencies of other related specialists and volunteers in order to work with children in risk, for the purpose of involving them in the future.

For this reason different thematic training courses took place and other supportive measures such as creation of networks, co- and supervision, coaching, creation of regional cooperation memorandums, taking of the youth-work-related know-how to the schools, information days, cooperation with parents, etc, were organised.

In the framework of this project and in collaboration with higher education institutions a quality and impact analysis of the chosen methods were completed. In addition, students wrote and presented youth-work-related theses and dissertations.

There were cooperation with the following partners: Tallinn University Pedagogical College, University of Tartu Viljandi Culture Academy, Estonian National Youth Council, Estonian Association of Youth Wor-

kers, NGO Urban Style, NGO RuaCrew and foreign partners Ungdom & Fritid from Norway.

Main indicators:

- 26 months;
- 65 areas over Estonia;
- 86 youth centers;
- 400 youth workers;
- 1500 teachers;
- 2500 parents;
- 104 000 participation in 2 years;
- mobile youth work possibilities on 43 areas over Estonia;
- 9 training courses;
- 81 youth clubs;
- 20 000 young people took part of activities over Estonia;
- 3500 new young people in youth work;
- 12 camps;
- 59 new evidence based supportive groups for youth over Estonia.

More information: <http://www.ank.ee>

6.5 MTÜ EESTI AVATUD NOORTEKESKUSTE ÜHENDUS

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus (Eesti ANK) on üleriigiline eestkosteorganisatsioon, mis ühendab Eestis asuvaid noortekeskusi. Eesti ANK asutati 9. novembril 2001. aastal. Seisuga 16.märts 2016 kuulub ühendusse 81 liiget 136 noortekeskusega.

Eesti ANK väärtused:

- koostöövalmidus;
- liikmete kaasatus;
- läbipaistev juhtimine;
- noorte võrdsed võimalused;
- noorsootöötaja kutse väärtustamine;
- noortekeskuste kontseptsiooni tunnustamine;
- paindlikkus ja võime kohaneda.

Eesti ANK eesmärk on luua noortekeskuste võrgustik ja toetada liikmete tegevust.

Eesmärgi saavutamiseks:

- tegeleme avatud noortekeskuse mudeli väljatöötamise ja arendamisega;
- kaitseme noortekeskuste ja nende töötajate huvisid ning esindame neid;
- teeme koostööd riigi ja kohalike omavalitsustega, noorteorganisatsioonidega Eestis ja välismaal ning teiste noorsootööga seotud institutsioonidega;
- vahendame koolitust ja enesetäiendust;
- koordineerime noortekeskuste koostööd;
- korraldame infovahetust;
- räägime kaasa riikliku noortepoliitika kujundamisel;
- koordineerime üleriiklikke projekte ja programme.

Kontaktid: MTÜ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

Registrikood: 80165169

<http://www.ank.ee>

Tel: +372 58091010

ank@ank.ee

KOKKUVÕTE

Esmalt soovime Eesti ANK-i poolt tänada rahastajat ja kõiki 86 noortekeskust, kes ühiselt viisid ellu ühisprojekti “Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste”, et pakkuda ebavõrdsetes oludes kasvavatele lastele ja noortele erinevaid tunnustatud praktikaid. Programmi elluviimiseks sai iga keskus teha valikuid just neile vajaliku praktika osas.

Suur rõhk projektis suunati sotsiaalpedagoogiliste põhimõtete rakendamisele ja seda läbi noortekeskuste erinevate tegevuste, nagu laager, mobiilne noorsootöö ja huvitegevus.

Tegevuste võtmefaktoriks oli suhtlemine ja võimekus tulla toime paljude väljakutsetega suhtlemises. Sel põhjusel paranesid projekti tegevuste kaudu eelkõige noorte sotsiaalsed oskused: suhtlemisoskused, probleemide lahendamise oskused, meeskonnatööoskus, pingete maandamise oskus; enesega toimetulek, enesekindlus ja usk endasse, arenes loovus.

Eesmärkide täitmisel oli üheks peamiseks märksõnaks tõhusa valdkondliku võrgustikutöö väljaarendamine. Koolides tutvustati noorsootöö põhimõtteid ja oskusteavet, et lisaks õpetajatele oleksid ka lapsevanemad teadlikud noorsootöö võimalustest. Kuna kaasasime oma tegevustesse pea 2500 lapsevanemat ja 1500 õpetajat, paranes lastevanemate ja noorte vaheline mõistmine, paranes koostöö kooli ja kodu vahel. On näha, et koostöö on jätkuv ning haridus- ja noorsootöö valdkond on teineteisele lähemal.

Suur fookus oli noorsootöötajatel, keda on rohkem koolitatud, mistõttu noortekeskuse poolt pakutavad teenused on muutunud mitmekülgsemaks ja noorte huvidest lähtuvamaks.

Noori saatis igapäevane rõõm saavutuste üle, eduelamus motiveeris edasi tegutsema, uusi ideid rakendama. Sel põhjusel osalesid noored ka teistes noorsootöö tegevustes.

Eriti hea meel on 3500 uue noore üle, kes projekti tegevuste kaudu saidid esmase noorsootöö kogemuse. Kokku registreeriti projektis 104 000 osalist.

Et töötada riskioludes kasvavate lastega, võtame projektikogemusest kaasa järgmised märksõnad:

- **tegevuste keskmes** on erinevatest võimalustest teadlikud empaatiavõimelised noorsootöötajad;
- metoodika ise ei tööta, peab hoidma **tasakaalu teooria ja praktika vahel**;
- tugi on edukas vaid siis, kui on loodud **positiivse õhkkonnaga keskkond**;
- **kõik lapsed ja noored**, olenemata riskifaktori erisusest, vajavad toetust ning tulemuslikke kogemusi, et areneda, kasutades oma täit võimekust;
- noorteprogrammid peavad toetama **noorte positiivset ja teravistavat arengut**, tekitama dialoogi;
- tegevuste eesmärk peab olema pakkuda **väljakutseid**, kogemusi, toetust ning aitamist noortel kasutada kogu nende potentsiaali;
- noorteprogrammid peavad põhinema ideel, et **noored õpivad praktilisi eluoskusi läbi mõtestatud tegevuste**, mille osad on lõbu, mäng, tegevus, grupi- ja individuaalsed väljakutsed;
- tegevused, nagu laagrid, huvitegevused, tugigrupid, mobiilse noorsootöö **võimalused jms on vahendid**, mille abil kaasata noori positiivsesse tegevusse ja õpingutesse;
- **noored ise on oluline ressurss**, nad peavad olema kaasatud iga tegevuse planeerimisse, teostamisse ning analüüsimise protsessi, sest selline lähenemine annab võimaluse, et nad õpivad täiskasvanutelt ja täiskasvanud neilt.

Projekt näitas, et uusi maid ei avastata vanade kaartide abil. Muutuma peavad meie enda hoiakud, töökultuur ja suhtumine, kuidas lahendada erinevaid noortega seotud lugusid.

Koostöö kohalikul tasandil on veel lapsekingades, kuid saadud on esmased ühised eduelamused, mis motiveerib meid ikka ja jälle üksteisega ühendust võtma, et ühiselt edasi astuda.

MÕNIKORD
SA VÕIDAD
MÕNIKORD
SA ÕPID